

Påverkan av politiska beslut

Intresseorganisationer som lobbyister. En jämförande
studie av LO, LRF och SAF

Mads Lundgaard

Projektet *Politiska institutioner och strategiskt agerande* (PISA) syftar till att öka vår kunskap om det moderna styrelseskicket. Den teoretiska utgångspunkten är att politiska institutioner formar olika aktörers möjligheter att utöva inflytande och tillvarata sina intressen. En viktig empirisk utgångspunkt är att svensk politik inte längre kan beskrivas som en kombination av parlamentarism och korporativism – den institutionella legering som i detta avseende var liktydig med den svenska modellen. Hur det nya styrelseskicket bäst kan karakteriseras är emellertid ännu en öppen fråga. Tidigare forskning har visat att korporativismen har minskat i betydelse. Den ofta framförda tanken att lobbying och andra former av informell och mindre rutiniserad maktutövning har trätt i dess ställe, bör tills vidare enbart uppfattas som ett slags arbetshypotes.

PISA-projektet initierades hösten 1994 med hjälp av ett planeringsanslag från *Riksbankens Jubileumsfond*. Projektet bedrivs sedan 1995 med ekonomiskt stöd från Riksbankens Jubileumsfond (huvudansvarig Jörgen Hermansson), *Arbetslivsfonden* (PerOla Öberg) och *Kommunikationsforskningsberedningen* (Torsten Svensson).

I PISA:s rapportserie publiceras projektets arbetspapper och vissa mindre delrapporter. Som brukligt är i vetenskapliga sammanhang är författarna till de enskilda rapporterna själva ansvariga för innehållet.

I guesss i represent the lobby of White pianoplaying over 50.

Clint Eastwood

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Förändringarna i styrelseskicket.....	4
1.2 Läget efter avkorporatiseringen.....	5
1.3 Syfte, avgränsning, metod och material.....	6
1.4 Begreppsdefinitioner.....	8
2. Postkorporativ påverkan.....	9
2.1 Intresseorganisationer som aktiva påverkansaktörer.....	11
2.2 Intresseorganisationernas övergången till nya påverkansformer.....	12
2.3 Sverige en pluralistisk stat ?	12
3. Påverkan av politiska beslut efter avkorporatiseringen	14
3.1 Postkorporativ påverkan.....	15
3.2 Postkorporativa påverksansverk- tyg.....	15
3.3 Från korporatism till semikorporatism.....	17
3.4 Avkorporatiseringen och LO/SAF/LRF.....	17
3.5 Andra lobbymeto- der.....	18
3.6 Nackdelar för intresseorganisationer med postkorporativ påverkan	20
3.7 Resurser till påverkan.....	21
3.8 Sammanfattning av kapitel 3.....	22
4. Undersökning av SAF, LO och LRF som postkorporativa påverkare.....	24
4.1 SAF:s , LO:s och LRF:s organisatoriska uppbyggnad	24
4.2 SAF, LO, LRF som postkorporativa påverkare.....	25
4.3 Lyckad Postkorporativ påverkan	28
4.4 Postkorporativ påverkan framöver.....	29
4.5 LO,SAF och LRF påverkan av politiska beslut, likheter och skillnader.....	30
4.6 Lobbykonferensen	31
4.7 LRF, LO, SAF. Styrka och svaghet som påverkare av politiken.....	31
4.8 Sammanfattning av den empiriska undersökningen av SAF, LO och LRF.....	32
5. Resultat av undersökningen.....	34
5.1 Postkorporativ påverkan i Sverige 1998.....	35
6. Avslutande diskussion.....	36
Litteraturförteckning.....	39

Tabeller och figurer

Fig 1: En ny lag kommer till

Fig 2: Dimensioner i intressebegreppet

Fig 3: Förhållandet mellan intresseorganisationer och staten

Fig 4: Postkorporativ påverkan

Fig 5: Intresseorganisationernas resurser

Fig 6: Intresseorganisationers postkorporativa påverkan

Schema 1 : LO, SAF och LRF:s postkorporativa påverkan av politiska beslut

Schema 2 : Lyckad postkorporativ påverkan

” A third set of political institutions that vary widely among polyarchies has to do with the participation and influence of interest organisations over key political decisions ”

Dahl 1982

1. Inledning

Denna uppsats ska beskriva och diskutera några av de former för påverkan av politiska beslut som används av intresseorganisationer efter avkorporatiseringen. Fokus i undersökningen riktas mot påverkansmetoden lobbying och hur intresseorganisationer använder sig utav detta. Undersökningens empiriska material är inhämtat under 1995-1996. En mindre justering av uppsatsen är gjort under våren 1998.

1.1 Förändringarna i styrelseskicket

Den svenska modellen har krympt som politisk företeelse och beslutsprocess. Det korporativa Sverige var som mest utvecklat på femtiotalet och kulminerade på 60-talet. Fortfarande förekommer dock korporativa överläggningar som en del av spelet på den politiska marknaden i olika omfattning beroende på sakområde.¹ Organisationernas inflytande sker numera även genom andra kanaler än de som kännetecknade korporatismen, vi är därför nu i en situation där aktörer från intresseorganisationer använder nya former för påverkan av politiska beslut. Dessa former kan exempelvis vara Götalandsbanan som presenterades i detalj för riksdagens trafikpolitiker av företrädare för kommuner och länsstyrelser. SAF som bjöd in socialförsäkringsutskottet till diskussion om karensdagen eller LO som gav ut en bok om arbetsrätten, vilken man hoppades skulle bli en del av underlaget för diskussionen inför reformeringen av arbetsrätten². Det finns m.a.o. numera många olika sätt att påverka politiska beslut eller åtminstone markera sin ståndpunkt.

Hur omfattande det korporativa spelet var råder det delade meningar om.³ Förändringarna speglades i det politiska spelet under 1980-talet. Det socialdemokratiska partiet strävade efter att markera sin självständighet gentemot fackföreningsrörelsen. Jordbrukets organisationer sökte politiska kontakter utanför centerpartiet⁴. Folkpartiet markerade att det var ett idéparti, inte ett intresseparti.⁵ Politiken under 1980-talet kan i mångt och mycket tolkas som en reaktion på det korporativa systemets nackdelar, vilka blev alltmer påtagliga.⁶ Det skedde en politisering av expertkunnandet, i den meningen att beredningsprocessen allt som oftast lades i händerna på politiskt sakkunniga.⁷ Inom olika sektorer och nivåer kan korporatismen tillfälligt förstärkas⁸. Men huvudtendensen är enligt flera bedömare klar: korporatismen är i upplösning, pluralismen håller på att förstärkas.⁹

¹ Hermansson 1993, 454-472.

² DN 7/12 1995. Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113.

³ Petersson 1993, 89.

⁴ Rapport 23/3 1996. LRF:s ordförande talar här mot en avveckling av de säkra svenska kärnkraftverken.

⁵ Petersson 1993, 87.

⁶ Petersson 1992, 111.

⁷ Hermansson 1993, 154.

⁸ Arbetsrättskommisionen m.fl.

⁹ Petersson 1993, 89-90. Lewin 1992.

1.2 Läget efter avkorporatiseringen

Frågan är nu hur pluralistiskt Sverige håller på att bli. Statsvetare som har tagit upp problematiken kring avkorporatiseringen hävdar att vi går mot mer tillfälliga och informella samarbetsformer, där kontakterna mellan de utomparlamentariska aktörerna och beslutsfattarna mer har fått karaktären av samtal och rådgivning än om avtal och beslut.¹⁰ I Norge, ett av de få länder i Europa som varit präglad av korporatism i en grad som nästan liknar Sverige pågår en liknande process. Den norska statsvetaren Tom Christensen beskriver nya former för kontakt mellan intresseorganisationer och förvaltningen i Norge på följande vis: *”Deltakere, problemer, løsninger og beslutningsmuligheter kan koplas sammen uten at dette nedfeller sig i mer eller mindre formelle organisationsformer som utvalg, forhandlinger og høring. Svært mye av kontakten mellom forvaltningen og organisasjonene har et såkalt uformelt preg”*.¹¹

Olof Petterson jämför de nordiska ländernas politiska system och konstaterar att medborgarsammanslutningarna med all sannolikhet kommer att satsa mer på lobbyverksamhet, åtminstone i Sverige.¹² Micheletti drar i sin bok om medborgarsammanslutningarna i Sverige slutsatsen att organisationsresurser som t.ex. sakpolitisk expertis i ökad utsträckning används för att bilda opinion istället för att som tidigare utarbeta underlag för diskussion i statliga kommittéer och andra korporatistiska sammanhang. *Intresseorganisationerna riktar uppmärksamheten på ett flertal riksdagspartier och riksdagen upplever mer lobbyverksamhet än någonsin tidigare*.¹³

Vilken betydelse kan denna utveckling få för möjligheterna att påverka politiska beslut? Vissa forskare tror att lobbying blir lösningen när intresseorganisationer ska påverka. Inte alla håller med om att lobbying och opinionsbildning är viktigt i dag, Richard Hill (en engelsk forskare), påpekar att behovet varierar i olika länder och att aktivering av kontaktnät ofta är tillräckligt. Han tror inte lobbying är nödvändigt för intresseorganisationer i ett litet västeuropeiskt land. Sverige är, menar han, tillräckligt litet för att kunna klara relationerna med beslutsfattarna utan organiserad lobbyverksamhet.¹⁴ Ovannämnda teorier ger näring till den nyfikenhet kring intresseorganisationers postkorporativa påverkansvärktyg som under mina studier i svensk politik har väckts hos mig. Jag har valt att undersöka postkorporativa intresseorganisationers användning av påverkansvärktyet lobbying. Lobbying är i denna uppsatts, en rubrik för en vis grupp av påverkansverktyg.

¹⁰ Micheletti 1994 140-42. Westholm/Blomberg/Petersson 1989, 218.

¹¹ Christensen 1992, 181-182.

¹² Petersson 1992, 109. Se också Rothstein 1992, 341.

¹³ Micheletti 1994b, 141.

¹⁴ DN 10/10 1995.

1.3 Syfte, avgränsning, metod och material

I projektansökan till PISA, ett forskningsprojekt som under 1995-1998 pågick på statsvetenskapliga institutionen i Uppsala och som undersöker politisk påverkan efter avkorporatiseringen, framgår det att man misstänker att de postkorporativa påverkansformerna b.l.a. handlar om informell påverkan, här benämnt lobbying.

Forskarna bakom PISA-projektet misstänker att de utomparlamentariska aktörerna i allt större utsträckning verkar ägna sig åt lobbying. De tror inte heller att intresseorganisationer deltar i beredning och implementering av politik i samma utsträckning som tidigare. Forskarna skriver; ”de organiserade intressena blir i sina försök att påverka politiker hänvisade till uppvaktningar, kampanjer och direkta aktioner..... kännedomen om hur de informella nätverken är uppbyggda är emellertid bristfällig”.¹⁵

Utifrån PISA-forskarnas ressonemang om postkorporativ påverkan har jag formulerat två hypoteser om lobbying.¹⁶

A : ” *De utomparlamentariska aktörerna verkar i allt större utsträckning ägna sig åt lobbying.*

B : ” *Intresseorganisationer deltar inte i beredning och implementering av politik i samma utsträckning som tidigare*”.

En regelrätt test av dessa hypoteser skulle kräva en systematisk jämförelse över tid. Det material som stått till buds, främst intervjuer, har nu inte tillåtit en sådan mer strikt jämförande undersökning. Syftet här är istället att, utifrån en allmänt omfattad kunskap om det reella styrelseskickets historiska utveckling, i huvudsak beskriva dagsläget med avseende på lobbying.

Metod

Jag har två olika metodiska ansatser; analys av skriftligt material och intervjuer med centrala påverkansaktörer. Jag stöder mitt val av att ta in intervjuer på Henning Bregnsbo och Niels CHR. Sidenius, två Danska forskare av påverkan i styrelseskicket. De påpekar att informella kontakter med politiska beslutsfattare inte på ett bra sätt kan kartläggas kvantitativt eftersom att dessa kontakter inte systematiskt har satt några spår i diarierna och inte med säkerhet kan ledas ur beslutsprocessens resultat. Vill man definiera kontakternas informella karaktär är organisationsstudier med intervjuer att föredra.¹⁷ Uppsalaforeskaana Jan Assarson och Torsten Svensson ifrågasätter Bregnsbo och Sidenius och påpekar att visst är devisen ”*problemställning avgör metod*” klok men den är samtidigt något vilseledande. Den kan nämligen ge intryck av att metodvalet är självklart så fort man valt sitt ämne och formulerat sitt problem.¹⁸

Ett empiriskt problem med intervjumetoden är i denna undersökning att vi bara har tre organisationer, intervjuerna kan därför generera nya hypoteser och frågeställningar men inte ge ”tunga” svar. Intervjuerna i kombination med det övriga materialet kan emellertid ge vissa svar på våra hypoteser. Per Ola Öberg har i sin avhandling om korporativa pro-

¹⁵ PISA- ansökan 1995, 2-4.

¹⁶ PISA- ansökan 1995, 1,2,4,5.

¹⁷ Bregnsbo/ Sidenius 1995, 4.

¹⁸ Assarson & Svensson 1995, 49.

cesser valt LO och LRF men valt att utesluta SAF. Motiveringen är, med stöd av De Geer, att hans undersökning är koncentrerad till internt beslutsfattande och att SAF skulle skilja ut sig för mycket från de andra p.g.a. att man här tillämpar annorlunda beslutsregler.¹⁹ När man ska undersöka postkorporativ påverkan av politiska beslut är det min uppfattning att organisationernas olika uppbyggnad organisatoriskt och idémässigt inte är ett problem. Valet av SAF, LO och LRF i min fallstudie stödjer jag på att de var likartade fall som aktörer under den korporativa perioden likaväl som i dag i det avkorporatiserade Sverige. Idéhistoriskt, storleksmässigt och med sin anknytning till de tre ”gamla” grupperna: Arbetare, bönder och företagen är SAF, LO och LRF dessutom, unika i Sverige.

Avgränsningar

Tidsperioden som har studerats sträcker sig från sent 1980-tal och fram till 1996. Att arbeta fram ett begrepp som täcker de förändrade påverkansformerna i styrelseskicket kommer inte att göras här. Postkorporativ påverkan är ett samlingsnamn för alla påverkansformerna. Det är påverkansväktyg som; direkta aktioner, civil olydnad, lobbying, etc. Vi kan även om så vore intressant inte undersöka alla. Anledningen till detta är att omfattningen av uppsatsen skulle öka för mycket. Valet har därför fallit på lobbying. Påverkansaktörerna som kommer att behandlas är intresseorganisationer. Undersökningen relateras bara till organisationer i allmänhet när så är möjligt. Beslutsfattare omnämns här som en enhetlig aktör.²⁰

Material

Intresseorganisationers påverkan är svåra att undersöka. Rothstein konstaterar efter sin undersökning att: ”Att forska om svensk korporatism under det sena 1980-talet har i stora stycken varit som att sikta på ett rörligt mål”.²¹ Det empiriska materialet från undersökningsperioden är emellertid omfattande. En mängd beskrivningar av intresseorganisationers roll, finns i dag att tillgå. Uppsalaforskararna; Rothstein, Hermansson, Levins, Michelettis, ”bokslut” över den korporativa perioden i Sverige, är med i denna undersökning för att de är grundplåten när man vill undersöka det postkorporativa spelet i styrelseskicket. Utöver detta material är det viktiga momentet intervjuer och mätningar av SAF, LO och LRF samt material och samtal relaterade till utvalda föredragshållare på en stor konferens om lobbying som ägde rum i Stockholm i november 1995 och som författaren deltog i.

Disposition

Undersökningen är indelad i sex kapitel. Kapitel ett är en inledning till ämnet och en precisering av undersökningens syfte och begreppsapparat. Kapitel två börjar med en beskrivning av den politiska beslutsprocessen efter och slutar med en redogörelse av dagens mer pluralistiska Sverige. Kapitel tre beskriver avkorporatiseringen och hur man påverkar politiska beslut i styrelseskicket i dag (1998) har beskrivs också några av de postkorporativa påverkansmetoder som finns. I kapitel fyra redovisas djupintervjuer med påverkanskoordi-

¹⁹ Öberg 1994, 45-50

²⁰ Per Ola Öberg är i sin avhandling av intresseorganisationer inne på att en svaghet i hans analys är förenklingen av definitionen av staten. Han menar att det mycket sällan går att identifiera något enhetligt statligt intresse i substansfrågor, därtill är statens representanter alltför oeniga

²¹ Rothstein 1992, 347.

natörerna från SAF, LO och LRF och slutsatserna från lobbykonferensen. Kapitel fem är en sammanfattning av undersökningens resultat. Kapitel 6 avslutar undersökningen med att diskutera resultaten.

1.4 Begreppsdefinitioner

” Vi på LO använder oss inte utav begreppet lobbying, vi säger istället opinionsbildning, påverka mm. Just ordet lobbying har inte riktigt funnits hos oss historiskt som uttryck, det är lite fult, det har varit ett arbetsgivaruttryck”²².

Postkorporativ påverkan har här valts som huvudbegrepp för de metoder som avlöser/ komplementerar de som var gällande innan avkorporatiseringen. Specifikt är det påverkansmetoden; lobbying som kommer att behandlas.

Begrepp som vi kommer att använda oss utav är:

- Lobbying: Ett möte/ kontakt mellan politiker/ handläggare och utomparlamentariska aktörer.
- Opinionsbildning: En del utav lobbyvärktuget. Opinionspåverkan kan utföras med hjälp av kampanjer, tidningsannonser, föredrag etc.
- Korporatism: Intresseorganisationers medverkan i beredning och implementering av politiska beslut som det fungerade innan avkorporatiseringen.
- Semikorporatism: Författarens begrepp för korporatismeliknande beredningsprocesser.

²² Intervju med informationschefen på LO, Paula Berou 951221.

2 Postkorporativ påverkan

Politiska besluts framväxt

När det gäller politiska beslut finns det formella och informella beslutsprocesser. En politisk fråga rör sig i ett nätverk av beslutsfattare och i varje steg är den mer eller mindre möjlig att påverka med information, beslutsunderlag, hänsynstagande till reaktioner hos olika grupper mm. Även om beslutsgången i t.ex. ett lagstiftningsärende (vilket även illustreras i figur 1) är formellt reglerat vad gäller vissa avsnitt, är utrymmet för variationer stort. Beslutsvägarna varierar också beroende på vilken typ av regering som finns. Under koalitionsregeringar och minoritetsregeringar tillkommer beslutsled, oftast av informell karaktär, som inte behövs under perioder med majoritetsregering. Tempot för ett ärende i beslutskedjan är numera ofta högt beroende på bl.a. de många beslut som är konjunkturpolitiskt betingade.²³

Beslutsvägar

Regeringen kan välja mellan olika beslutsvägar. Bedömer regeringen att frågan skall avgöras skyndsamt kan den t.ex. lägga ett förslag direkt till riksdagen. Den kan också tillsätta speciella kommissioner med uppgift att presentera lösningar på svåra samhällsproblem.²⁴ Det finns någorlunda formell praxis vad gäller tillsättning av en utredning. Man kan lämna uppdraget till den ordinarie departementspersonalen, en så kallad departementsutredning, eller man kan lämna tilläggsdirektiv till en redan befintlig kommitté, alternativt tillsätta en helt ny kommitté. Det går också att lägga uppdraget på en för ändamålet lämplig statlig myndighet. Som oftast, oavsett formen för utredning brukar det ansvariga departementet utfärda skriftliga direktiv för utredningsarbetet. Avgörande för hur pass hårt arbetet styrs är den politiska betydelse och känslighet som tillmäts uppdraget.²⁵ Ansvar för författandet av direktiven ligger på den sakenhet på departementet under vilken den aktuella frågan sorterar. Ett utkast till direktiv skrivs i regel av en departementssekreterare i nära samråd med ett departementsråd. När utkastet är färdigt föredras det för expeditionschef, rättschef, statssekreterare och statsråd. Efter godkännande av statsrådet sänds direktiven på delning till övriga departement, som får några dagar på sig att reagera på innehållet. Om oenighet om innehållet uppstår mellan två eller fler departement försöker man i första hand klara ut det på tjänstemannanivå. Klarar man inte av att lösa uppknutarna på den nivån, går ärendet vidare till i första hand de berörda statssekreterarna och därefter till de berörda ministrarna. I allra yttersta fall ligger avgörandet hos statsministern, det går alltså teoretiskt sett att påverka även honom.

Utredningar

Vi har grovt räknat två huvudtyper av utredningar: parlamentariska utredningar och expertutredningar. Kommittéer som har till uppgift att lösa olika organisatoriska problem är i regel expertutredningar. Utredarna eller utredaren här, är ofta chefsämbetsmän som biträds av ett antal medarbetare med expertstatus. En parlamentarisk utredning består helt eller delvis av företrädare för politiska partier. Den kan biträdas av obunden sakkunskap men

²³ Lindmark och Lindmark 1984, 66. Lindmark 1995.

²⁴ Arbetsrättskommisionen som arbetade hösten 95 och våren 96 och beredde den ideologisk känsliga arbetsrätten, är ett exempel.

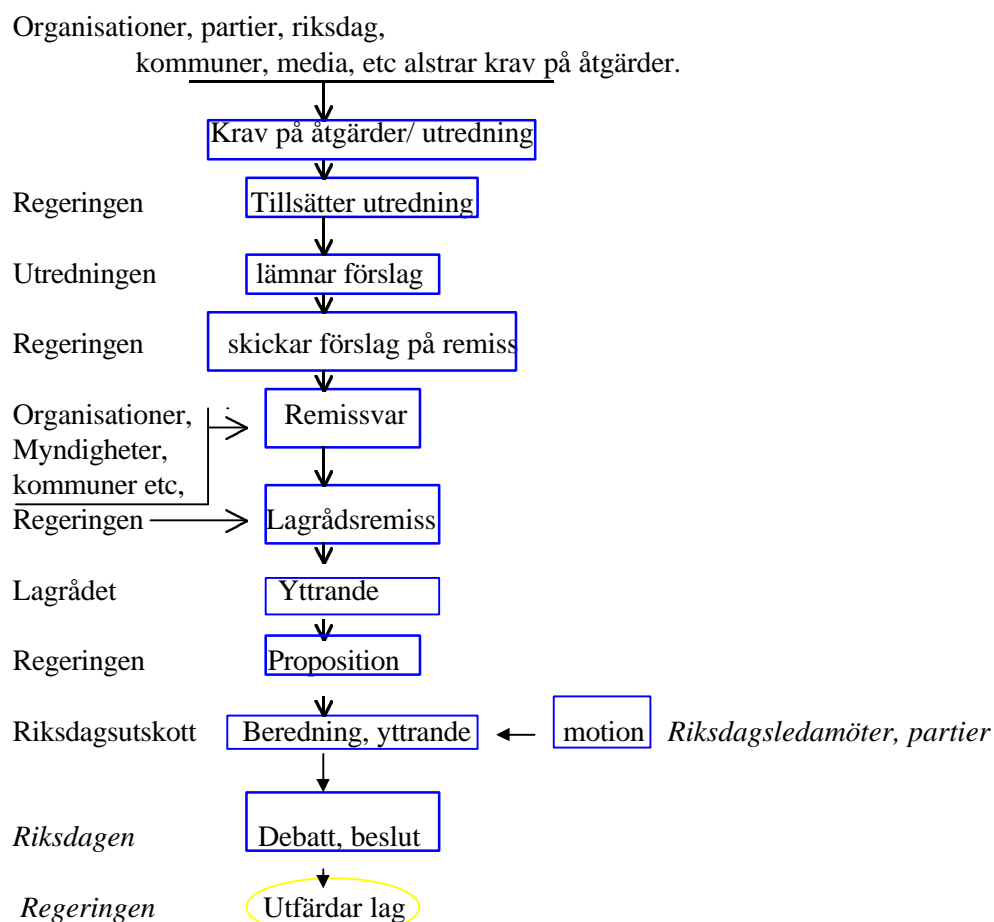
²⁵ Lindmark och Lindmark 1984, 74/ Lindmark lobbykonferensen 1995.

intresseorganisationer tar ofta initiativ till att påverka /informera dessa automatiskt. I och med att utredningen tillsätts flyttas initiativet över från det ansvariga statsrådet till utredningens ordförande, vilket är den som i många fall präglar arbetsresultatet. Utredningsordföranden är därför ett het byta för intresseorganisationer som vill påverka beslut.²⁶ I de flesta fall är beslutet om remiss eller inte, mer eller mindre rutinmässigt och fattas utan att departementet fördjupat sig i utredningsförslagets innehåll²⁷. Remissorganen är av två slag; dels statliga myndigheter och organ som uppmanas att yttra sig, dels icke statliga organ, t.ex. intresseorganisationer och kommuner. Antalet varierar beroende på frågans art men normalt rör det sig om 15-30 st.

Propositioner

När remissyttranden sammanställts föredras utredningsförslaget och remissståndpunkterna för statssekreteraren och departementschefen. För beredning av ärendet svarar i allmänhet den sakenhet inom departementet som tidigare författat utredningsdirektiven och valt ut remissinstanserna. Om sedan regeringen går vidare till riksdagen med en proposition eller inte varierar. Den kan ibland sätta stopp och avskriva ärendet, eller bevilja sig själv respit genom att t. ex. tillsätta en ny utredning och börja om från början.²⁸

Figur 1: En ny lag kommer till²⁹

²⁶ Lindmark, lobbykonferensen 1995.

²⁷ Lindmark och Lindmark 1984, 78.

²⁸ Lindmark och Lindmark 1984, 80-81.

²⁹ Lindmark och Lindmark 1984, 68-69. Pettersson 1993.

2.1 Intresseorganisationer som aktiva påverkansaktörer

Statsvetaren Stefan Svallfors hävdar att SAF och LO är de dominerande intresseorganisationerna i Sverige. Han definierar intresseorganisationer som: ” *Inte bara ett uttryck för en specifik klass eller en grupp erfarenheter, utan även skapare av de intressen som denna klass eller grupp kommer att uppfatta som centrala*”.³⁰ Om vi ser på regeringsformen och vilka skrivna rättigheter organisationer fortfarande har kan vi se att t.ex. förvaltningsuppgifter kan överlämnas till vissa intresseorganisationer. Likaså ska organisationer ges tillfälle att yttra sig i den omfattning det behövs.³¹ Vad gäller intresseorganisationers intresse kan man särskilja två olika dimensioner som avgör under vilka institutionella former som intressen har att verka. Intressets omfång, avser intresset ifråga alla medborgare eller bara vissa? Intressets inriktning, avser intresset enbart den egna individen/ gruppens välbefinnande eller också andras välbefinnande?

Figur 2 : Dimensioner i intressebegreppet.³²

	<u>Intressets Inriktning</u>	
	Altruistiskt	Egoistiskt
Generellt	Stat	Marknad
Intressets omfång	Familj/klan	Intresseorganisationer
Selektivt		

Intresseorganisationer kan här ses som selektiva egoistiska aktörer som vill påverka den generella altruistiska staten. Statsvetaren, Michelle Micheletti definierar intresseorganisationerne på följande sätt ; standardrutiner, professionell ledning, en medlemskår viss av varierande storlek, en anställd stab av professionella experter, varierande geografisk bredd, förutsebara förhållanden till medlemmar och utomstående och ett pluralistiskt eller korporatistiskt förhållande till staten.³³ De flesta intresseorganisationer passar in på Michelettis definition. Skillnaderna mellan olika intresseorganisationer ligger mera i vad deras syfte är. Andra intresseorganisationer än t.ex. LO och SAF som utövar påverkan är renodlade ”sakfråga-påverkansorganisationer” , d.v.s. organisationer upprättade i det enda syftet att ”lobba” för en speciell fråga. Ett sätt att hålla isär arbetsmarknadsorganisationerna och renodlade påverkansorganisationer kan vara att se om de bedriver politisk lobbying i syftet att få pengar till projekt som berör dem eller om de bedriver en mera politisk ideologisk lobbying som handlar om hur vi bygger och organiserar vårt samhälle³⁴.

³⁰ Svallfors 1989, 29, 124.

³¹ Peterson 1993, 72.

³² Rothstein 1993, 14

³³ Micheletti 1994b, 129.

³⁴ Att påverka hur vi bygger och organiserar vårt samhälle är viktigt för t.ex. SAF och LO.

2.2 Intresseorganisationernas övergången till nya påverkansformer

Minskad korporatism

SAF påbörjade i slutet av 1960-talet en förnyelseprocess. Bland förändringarna fanns en offensiv strategi för opinionsbildning, en tydligare politisk profil, omprövning av det korporatistiska utbytet och en nermontering av sektionen för avtalsförhandlingar. Strategin och förändringarna märktes i debatten om löntagarfonderna på sent 70- och tidigt 80-tal, som präglades av SAF:s opinionsbildning.³⁵ Efter långa diskussioner beslöt svenska arbetsgivareföreningen 1991 att lämna så gott som alla offentliga styrelser, kommittéer och nämnder.³⁶ 1980-talet framstår som det årtionde då förändringarna överlag i intresseorganisationernas korporativa förhållande till staten började förändras. De korporativa förhandlingar som kännetecknat den svenska modellen ersattes med mera pluralistiska arbetsmetoder. Under 1980-talet minskade kommittéväsandets betydelse dessutom som forum för kompromisser och beslut.³⁷ En del intresseorganisationer ändrade sina påverkansmetoder till att i högre grad gälla mer direkt opinionsbildning istället för överläggningar med beslutsfattarna. Man kan få intrycket att pluraliseringen av Sverige gick fort. Kjell Olof Feldt berättar dock från sin tid som minister, att man under 1980-talet fortfarande tog hänsyn till de centrala intresseorganisationerna och jämkade mellan motstridiga ståndpunkter och särintressen.³⁸

2.3 Sverige en pluralistisk stat ?

Pluralism

Maktutredningen kom 1990 fram till att kontakter och manifestationer är två nya dimensioner av politisk handling. Man konstaterade att kommittéväsandets roll i svensk politik minskat och ersatts av bl.a. lobbying och lobbyvärktyget opinionsbildning.³⁹ Om man kort ska sätta in dessa dimensioner i en teoretisk ”mall” är intressegruppspluralism en bra ansats. Intressegruppspluralism går kortfattat ut på att staten består av många makt och intressegrupper. Här finns föreställningen om att de olika gruppernas kamp om makten leder till en harmonisk balans i samhället.⁴⁰ David Truman, Robert Dahl och Earl Latham står för de mest kända arbetena inom denna forskningstradition.⁴¹ Truman beskriver hur departementstjänstemän i 50-talets Amerika slår sig ner som lobbyister eller agenter för intressegrupper. De kan i kraft av sin kännedom om systemet få kontakter med beslutsfattarna och även vinna deras förtroende. I det pluralistiska perspektivet som Truman tecknar är lobbying ett medel i den allmänna politiska striden om inflytande.⁴²

En av huvudkritikerna av pluralismteorin är Mancur Olson. Han har utifrån sin plattform i public choice- skolan kritiserat vissa av pluralismens grundantaganden. Han angriper särskilt påståendet att politiska intressen organiserar sig när de känner sig hotade och att

³⁵ Micheletti 1994, 192.

³⁶ Petterson 1992, 113.

³⁷ Petterson 1992, 113.

³⁸ Feldt 1993 153.

³⁹ SOU 1990:44, 188.

⁴⁰ Latham 1952, 49.

⁴¹ Truman 1958, Dahl 1982.

⁴² Truman 1958, 270-272.

detta automatiskt leder till en viss balans mellan olika intressegrupper. Maktfördelningen kommer alltid att vara sned och asymmetrisk, påpekar Olson. Detta beror på att det är svårt att bli medlem i organisationer och att få tillgång till deras resurser, något som är nödvändigt för att få politiskt inflytande.⁴³ Den Norska påverkansforskaren Tom Christensen visar beslutsfattarnas beroende av vissa organisationer i sin beskrivning av norsk förvaltning: ” *Når det offentlige søker å regulere nye områder, vill det lett melde sig behov for informasjon av teknisk, økonomisk eller politisk art* ”.⁴⁴ Om lobbying ökar i Sverige, har landet teoretiskt sett blivit mer pluralistiskt. Problemet uppstår om det är intresseorganisationerna som står för denna ökning. Mancur Olssons farhåga kring maktfördelning kan då komma att besannas.

⁴³ Olsson 1965.

⁴⁴ Christensen 1992, 169.

3 Påverkan av politiska beslut efter avkorporatiseringen

Intresseorganisationer riktar nu uppmärksamheten på ett flertal riksdagspartier och riksdagen upplever mer lobbyverksamhet än någonsin tidigare.⁴⁵ Om ett förändrat förhållande mellan staten och intresseorganisationerna betyder att även den politiska kulturen i längden kommer att omvandlas är dock svårt att avgöra. Jan Erik Lane skriver att beslutsfattarna numera i högre grad accepterar meningsskiljaktigheter mellan intresseorganisationer och sig själva. Ett sätt att handla utifrån detta är att man begränsar organisationernas möjlighet att få tillgång till beslutsfattare och beslutsarenor.⁴⁶

En slutsats forskaren Jörgen Hermansson kommer fram till är att partimonopolet i dag är den mest vanliga metoden att organisera politik: *"Partierna, i synnerhet det eller de som för tillfället innehar regeringsmakten, tar i allt större utsträckning monopol på deltagandet även i beslutsprocessen beredningsskede"*.⁴⁷ Hermansson menar att merparten av denna förskjutning inom styrelseskicket kan hänföras till en successiv förskjutning till förmån för regeringsmakten. Bergqvist underbygger Hermanssons hypotes och menar på att organisationernas deltagare i beredningar i högre grad tagit rollen av experter.⁴⁸ Maktutredningen kom fram till att organisationsväsendet i stor omfattning numera agerar genom informella kontakter med regeringskansliet.⁴⁹ 23% av en grupp på 966 politiker, chefs tjänstemän och handläggare som 1995 tillfrågades inom ramen för PISA-undersökningen, hade kontakter med organisationer varje vecka.⁵⁰ En annan undersökning av lobbying gentemot riksdagens trafikskott över en period på 20 år och fram till i dag visar att påtryckningarna här har ökat.⁵¹

Statsvetaren, Michelletti slutsats är att intresseorganisationerna i dag konkurrerar om politikernas uppmärksamhet och att de mest karakteristiska arbetsmetoderna är lobbyverksamhet⁵². En central åtgärd i denna förnyelseprocess är att investera resurser i utveckling av strategier för lobbyingkampanjer. Opinionsbildningskampanjer är nu permanenta inslag i organisationernas arbete. LO var p.g.a. sin relation till det socialdemokratiska partiet sent ute med förändringar, men betoningen läggs nu på att förnya organisatoriska strukturer och anpassa organisationens mål till den nya tidsandan⁵³. Var vi befinner oss på skalan mellan ett korporatistiskt och ett pluralistiskt samhälle är svårt att svara på. Det beror på hur vi definierar intresseorganisationernas roll i förhållande till pluralistiska och korporativa system. "Klyftan" mellan beslutsfattare och intresseorganisationer har dock troligen blivit större och svårare att ta sig över.

EU-medlemskapet kan emellertid medverka till att det inte blir så i längden. I Danmark har kontakter mellan intresseorganisationer och statliga institutioner ökat och blivit viktigare, samtidigt den korporatism som funnits, om än i mindre omfattning än i Sverige, inte minskat i den omfattning som den troligen hade gjort om EU utvecklat sin överstatliga beslutsfattande i ett lugnare tempo. En förklaring är att EU:s större betydelse även på den

⁴⁵ Micheletti 1994 b 141.

⁴⁶ Lane 1991.

⁴⁷ Hermansson 1993, 475.

⁴⁸ Bergqvist 1994, 80.

⁴⁹ Petersson 1989, 17.

⁵⁰ Petersson 1989, 34 & 114.

⁵¹ Vaverka 1995, 44.

⁵² Micheletti 1994b, 137.

⁵³ Micheletti 1994, 192 -193.

inrikespolitiska scenen har bidragit till en ny typ av partnerskap mellan staten och de organiserade intressena.⁵⁴ Utan att diskutera denna teori djupare kan ändå konstateras att Sveriges medlemskap i EU redan präglar samarbetet mellan intresseorganisationerna och statliga myndigheter och beslutsfattare.

3.1 Postkorporativ påverkan

Begreppet postkorporativ påverkan är i denna uppsats en rubrik för all påverkan i den form den uppträder i mitten av 90-tallet. I diskursanknytningen får man intrycket att en del statsvetares hypoteser om postkorporativ påverkan hävdar att lobbying ska avlösa korporativa överläggningar. Lobbyverket opinionsbildning känner vi emellertid till sedan långt tillbaka och det är bara att referera till nykterhetsrörelsen som redan under tidigt 1920-tal drev ett flertal opinionskampanjer. Avkorporatiseringen har emellertid ökat utrymmet och behovet för intresseorganisationer att öka användningen utav exempelvis opinionsbildning och även att uppdatera dess form och innehåll. Ett styrelseskick med större pluralistiska inslag är resultatet av avkorporatiseringen. Det är dock fortfarande vanligt att organisationer är direkt representerade i myndigheters beslutande organ. Det beror på utvecklingen inom statsförvaltningen - bort från ett rent ämbetsmannastyrt organ till ett system där lekmän och berörda samhällsintressen släpps in i styrelserna.⁵⁵

3.2 Postkorporativa påverkansverktyg

*”Om folk visste hur effektivt det är skulle flera ge sig till att försöka”*⁵⁶

Postkorporativa påverkansverktyg är i hög grad de samma som fanns under den korporativa perioden i svensk politik. Användningen och formerna har däremot utvecklats och förändrats.

Lobbying

Lobbying - eller ”korridorspolitik” är ett gammalt begrepp, Truman beskriver på 1950-talet lobbying som bl.a. uppvaktning av statsråd och utskottspolitiker.⁵⁷ Sidenius och Bregnsbo två danska statsvetare som under längre tid har forskat om lobbying, påpekar att lobbying är ett intimt och lugnt sätt att påverka. De definierar lobbying som: *”En del af alle de handlinger som søger at påvirke forløbet af politiske processer i det politiske system. Påvirkningen kan finde sted i forskellige faser af den politiske beslutningsproces. Påvirkningen kan rettes mod forskellige typer af politiske strukturer, for eksempel mod embedsmændene i et bureaukratisk implementeringsprogram eller mod et politisk parti på et tidligere tidspunkt i processens forløb. Påvirkningen kan også udøves via strukturer som for eksempel medieverden og den politisk interesserede offentlighed”*.⁵⁸

⁵⁴ Sidenius 1994b, 13-15.

⁵⁵ Petterson 1992, 109.

⁵⁶ Gudrun Schyman i DN 3/3 1993.

⁵⁷ Truman 1955, 278.

⁵⁸ Bregnsbo/ Sidenius 1995, 4-5.

Statsvetaren Olof Pettersson definierar helt enkelt lobbying som: ”ett försök från organisationens sida att påverka de politiska beslutsorganen”.⁵⁹ Går man in på Rosenbads hemsida och skriver sökordet lobbying hittar man Kommunikationsministerns berättelse om hur media har försökt ”lobba” mot nya skärpta regler för presstöd och Miljöministerns redogörelse för näringslivets intensiva lobbying mot koldioxidskatten.⁶⁰ Vi har kommit fram till en definition av lobbyaktörerna. De har informella kontakter med de som har någon typ utav inflytande över politiska beslut. Detta kan inbegripa intima former för såväl val av mötesplats som deltagarantal och offentlighetsnivå. Lobbying är en påverkan där man via kontakter, formella såväl som informella, med beslutsfattare och deras representanter, påverkar eller åtminstone direkt får delge sin information.

Opinionsbildning, ett lobbyverktyg

Opinionsbildning är det mest använda lobbyverktyget. De flesta intresseorganisationer är numera medvetna om vikten av opinionsbildning för att samla stöd för en fråga. Många av dem har professionaliserat sina tidnings-, informations-, och PR-enheter och utvecklat mediastrategier för att kunna utöva politiskt inflytande.⁶¹ Att utöva opinionsbildning kan även vara ett sätt för en organisation med få aktiva medlemmar att få ut ett budskap. Inte minst fredsrörelsen och miljørörelsen har visat att man via opinionsbildning kan vinna såväl politiskt inflytande som stärkt befolkningsmässigt stöd.⁶² Henning Bregnsbo beskriver opinionsbildning som lobbying på den offentliga arenan: ”I den offentliga arena kan der foregå en livlig diskussion om påträngende problemer og mulige løsninger. Her er den brede offentlighed indraget og debatten foregår typisk i medierne. Politikerna kan naturligvis blande sig, men deres egentlige hjemmebane er den parlamentariske arena”.⁶³

Stefan Svallfors skriver om hur de organiserade intressena agerar ideologiproducenter och försöker torgföra sina idéer.⁶⁴ Kampen om opinionen på den externa arenan har blivit en allt viktigare del av organisationens verksamhet skrev Nils Elvander redan 1988.⁶⁵ I medborgarundersökningen påpekas att intresseorganisationer genom sin blotta existens ger uttryck för att inrätta samhället på det ena eller andra sättet. Därmed fungerar de organiserade rörelserna också som opinionsbildare.⁶⁶ Exempel på en mycket kompakt opinionsbildning är skattebetalarnas förening som under mars 1994 skickade två tusen böcker till politiker och massmedia. Budskapet spreds sedan vidare i över trehundra tidningsartiklar under en månad.⁶⁷

I stora intresseorganisationer kan det också vara frågan om att påverka opinionen i organisationen. Om t.ex. SAF mobiliserar sina medlemmar mot ett visst regeringsförslag är det intern opinionsbildning. Om man lyckas få med opinionen i det ”offentliga rummet” för sin sak ökar också chansen för att man får makthavarna att lyssna på den intima nivån.

⁵⁹ Pettersson 1993, 112.

⁶⁰ Författaren var med när argumenten för och emot förbereddes i kraftbranschens intresseorganisation, KVF under 1994.

⁶¹ Micheletti 1994, 188.

⁶² Petersson/ Westholm/Blomberg 1989, 127.

⁶³ Bregnsbo & Sidenius 1995, 11.

⁶⁴ Svallfors 1989, 15.

⁶⁵ Elvander 1988, 72.

⁶⁶ Petersson/ Westholm/Blomberg 1989, 127.

⁶⁷ DN 11/4 1994.

Lars Jilstad ansvarig för lobbying på SAF uttrycker det således; ”det var hela tiden en växelverkan mellan opinionsbildningen gentemot medlemmarna och gentemot politiker och myndigheter”.⁶⁸

3.3 Från korporatism till semikorporatism

En mycken stor del av korporativismen som beredningsform i styrelseskicket finns kvar i dag (1998). LO och SAF var med i den kommission som utformade förslaget till vårt nyligen vedtagna nya pensionssystem. Det finns dessutom rådsorgan, och organisationer med parterna på arbetsmarknaden som huvudmän. Dessa organ är partsgemensamma dvs, bildade av parterna. Exempel är: Trygghetsrådet TRK, (KFO - PTK), trygghetsrådet, (SAF - PTK), trygghetsrådet TRS (Arbetsgivaralliansen - TR - PTK), trygghetsfonden TSL(SAF-LO), rådet för utvecklingsfrågor RU, (SAF - LO - PTK), arbetarskyddsnämnden ASN, (SAF - LO - PTK). Visserligen svenska riksdagsledamöters försök att hålla fast vid lekmannastyrelser i förvaltningsledet kan också ses som ett tecken på att även makthavarna ser vissa fördelar med beredningar av korporatismeform.⁶⁹ Detta benämns här som; ”semikorporatism”. Semikorporatism är enligt min definition ett beredningsspel som uppstår när några av de intressen som satt i de gamla korporativa överläggningarna nu deltar i koportismliknande beredningsformer med staten.

Att lägga ut förslag på remiss är p.g.a. den omfattande användningen av remissyttranden under den korporativa perioden och det faktum att det fortfarande används, ett exempel på semikorporativt förfarande. Även om antalet förslag som läggs ut på remiss har minskat är remissförfarandet en viktig syssla för en mängd intresseorganisationer. Ett sätt att utnyttja remissystemet maximalt är att försöka påverka även andra organisationers remissvar.⁷⁰ Viktigaste faktorn är dock att intresseorganisationerna sitter med i en del verkstyrelser. Semikorporatism kombinerar också med lobbying. En organisation som kör en stor opinionskampanj kan samtidigt sitta med i organ som är med att förbereda underlag för det beslut som organisationen opinionsbildar för eller emot.

3.4 Avkorporatiseringen och LO/LRF/SAF

Möjligheter för intresseorganisationer att påverka politiska beslut finns vid flera olika tillfällen i den kedja som utgör ett specifikt ärendes gång. Exempel där möjligheter till lobbying finns är utrednings- och remissväsendet, förvaltningen eller folkrepresentationen och då särskild dess utskott som står öppen för alla organisationer.⁷¹ Också vissa intresseorganisationers formella deltagande i vissa utredningar öppnar för möjligheter till påverkan. Detta deltagande benämner jag ”semikorporatism” då det är korporativistiska verktyg och mötesformer som används.

Norges styrelseskick liknar på en del områden det svenska. Norska undersökningar visar att organisationerna i Norge oftare tar kontakt med förvaltningens tjänstemän än med partiernas politiker.⁷² SAF har formellt inte längre tillgång till politisk beredning och

⁶⁸ Intervjun med informationschef, Lars Jilstad, SAF, 951113.

⁶⁹ DN 27/11 1995.

⁷⁰ Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

⁷¹ Petterson 1992, 109.

⁷² Petterson 1992, 109.

implementering, men deltar i kommissioner och liknade.⁷³ Även LO:s roll har förändrats men det under protest, LO är positiva till korporativa arrangemang och deltar gärna i exempelvis, kommissioner. LRF har med hjälp av lärdomar från avregleringen av jordbruket och avkorporatiseringen ökat användningen av nya metoder för inflytande på politiska beslut. Vad gäller lobbying har man flyttat fram sina positioner men man sitter fortfarande kvar i myndighetsstyrelser och utredningar⁷⁴.

Olika lobbyverktyg i kombination.

Ofta använder påverkansaktörer sig av sina olika lobbyverktyg för att få maximal effekt. Uppsalastatsvetaren Per Ola Öberg drar i sin analys av korporatismens olika påverkansmetoder slutsatsen att organisationers möjligheter att få igenom sina synpunkter i det korporatistiska maktutbytet ökar när man har opinionen i ryggen.⁷⁵ Detta gäller även i det "avkorporatiserade" Sverige. Påverkan pågår ofta på två nivåer samtidigt. På nivå ett försöker man på olika sätt att påverka opinionen i samhället som stöd för nivå två där man kan ha intima informella kontakter med de som har inflytande över det beslut som ska fattas.

Lobbyverktygen uppfyller alltså ofta olika funktioner i påverkansprocessen. Om man lyckas få med den allmänna opinionen för sin sak ökar också chansen för att man får makthavarna att lyssna på den intima nivån. Det kan också vara en opinion inom det vi kan kalla myndighets- och politiker eliten som man vill påverka. t.ex. koncentrerar sig ofta SAF på denna grupp.⁷⁶ Om en organisation vill övertyga opinionen i samhället om att det förhåller sig på ett visst sätt i en sakfråga kan annonser i de stora dagstidningarna vara en väg att gå. Är det däremot eliten man vill övertyga kan debattartiklar, böcker, kongresser och liknade vara betydligt effektivare. Som vi kommer att se senare kan den rätta opinionsbildning kombineras med mindre lyckad lobbying på den intima nivån och tvärtom. Påverkansverktyg i kombination är alltså inte alltid lyckosamma.

3.5 Andra lobbymetoder

Lobbying på elitnivå

Att aktörer i intresseorganisationer och hos beslutsfattare/ myndigheter ofta har en likartad utbildning och erfarenhet kan skapa en misstanke om att det är en sakkunnig elit i intresseorganisationerna som arbetar med postkorporativ påverkan gentemot en likadan samma bland myndigheter och beslutsfattare. I boken; *Politics in Western Europe*, ger Thomas Anton sin syn på saken; " *The administrative elites who constitute the ministerial department in Stockholm are distinctive in comparative perspective primarily because of their close personal interaction "in a world that is small, comfortable, well-understood, and highly specialized;" their social skills, coupled with a pragmatic orientation toward people and problem solving; and their formal participation alongside politicians and inte-*

⁷³ I realiteten har dock SAF fortfarande i viss mån tillgång till politisk beredning; arbetsrättskommisionen är det senaste exemplet på detta.

⁷⁴ Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationchef på LRF, 960418.

⁷⁵ Öberg 1994, 266

⁷⁶ Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113.

rest-group representatives on Sweden`s myriad state commissions".⁷⁷ Organisationer anställer personer med specialkompetens som svarar mot de myndighetsområden vilket/vilka man vill påverka eller utveckla nätverk med. Ofta ingår där även segment från andra intresseorganisationer⁷⁸. Det leder till frågeställningen om vi i Sverige har en "lobbyistelit" som kan påverka i kraft av sin ställning som expert i en stärkt organisation. I Österrike som är jämförbart med Sverige i korporatistiska traditioner är det enligt Pettersson denna typ av lobbying som dominerar i styrelseskicket.⁷⁹

Koalitioner

Koalitioner är nätverk som skapas för olika men specifika syften. En viktig typ är sakfrågekoalitioner. De är ofta kortlivade eftersom de ofta förenar mycket olikartade grupper.⁸⁰ Ett viktigt element i organisationernas förmåga att skapa en allmän opinion och påverka politiken är närvaron eller frånvaron av bundsförvanter. Det kan vara frågan om nätverk mellan organisationer som har gemensamma synpunkter och mål.⁸¹ Speciella nätverk är de mellan det socialdemokratiska partiet och LO, näringslivsorganisationernas vänskapliga relationer till folkpartiet och moderaterna liksom som det mellan centerpartiet och LRF. Koalitioner är en central påverkansfaktor i svensk politik i dag (1998). LO:s "veterätt" mot socialdemokratiska förslag och utredningar är unik i Europeisk politik. Koalitioner är inte föremål för denna undersökning, men ett spännande undersökningsområde för framtida statsvetenskaplig forskning om postkorporativ påverkan i det svenske styrelseskicket.

Lobbyister

Som tidigare nämnts ledde slog tjänstemän och anställda i departementen i 50-talets Amerika sig ner som lobbyister eller agenter för intressegrupper. Det har i Sverige på senare år blivit vanligare att politiska tjänstemän rekryteras till konsultföretag eller startar eget, men i Sverige hör det dock till undantagen att konsulter engageras för att påverka den politiska processen. Konsultfirmorna, uppskattningsvis ett 50-tal, hjälper företag och organisationer att lägga upp påverkansstrategier för exempelvis lobbying. De gör ofta förarbetet utan att ta direktkontakt med de som ska påverkas. De säljer m.a.o. sina kunskaper gällande påverkan och skapande av kontakter.⁸² Konsulten Lars Nordfors kallar denna verksamhet för "konsult kommunikation".⁸³ Med många års politisk erfarenhet, senast som biträdande partisekreterare och sakkunnig, är Nordfors representativ för branschen.⁸⁴

Renodlade lobbyorganisationer

Utan att ge en djupare analys av den mängd olika intresseorganisationer som påverkar genom lobbying, ska här kortfattat tas upp några exempel. Kjell Olof Feldt delar upp "påverkan" i två varianter. Dels en faktabaserad lobbyism med bred förankring i näringsliv, organisationer eller i vetenskapen och dels en manipulativ lobbyism med retorik och känsloladdade argument.⁸⁵ Kanslichefen för riksdagens trafikutskott Anders Ekdal

⁷⁷ Anton 1992, 120.

⁷⁸ Damgård 1981. Rothstein 1992, 341.

⁷⁹ Petterson 1992.

⁸⁰ Micheletti 1994, 196.

⁸¹ Micheletti 1994, 176.

⁸² Månadens affärer nr. 3 1996, 45.

⁸³ Nordfors, föreläsning i Skyttianum 14/11 1995.

⁸⁴ Lars Nordfors arbetade med Bengt Westerberg i socialdepartementet till regimskiftet i 1994.

⁸⁵ DN 12/9 1994.

delar in lobbyisterna i ett a-lag och ett b-lag. Det utmärkande för organisationer i b-laget är att de reagerar när regeringen har lagt fram en proposition, först då sätter de igång en intensiv lobbyverksamhet. Verk och myndigheter har också ett intresse av att påverka politiska beslut som rör deras verksamhet. Orsaken till detta kan vara att de vill erhålla resurser alternativt undvika bantning eller nerläggning.⁸⁶ Påverkan gentemot departementen sker ofta från hela regioner. Veddabron norr om Härnösand kom t.ex. med i infrastruktursatsningen efter en aggressiv lokal kampanj.⁸⁷ Vissa intresseorganisationer och företag har egna "celler" inne i riksdagen. Företagareförbundet har t.ex. 60 riksdagsmän som medlemmar.⁸⁸

Organisationer som bedriver lobbying för *en* sak är det senaste tillskottet. Ofta har flera organisationer ett gemensamt sakpolitiskt mål som är viktigt för dem. Ett sätt att påverka är då att bilda lobbyorganisationer som riktar sig mot en eller ett fåtal frågor. ABB t.ex. lierar sig ofta med sin kund SJ.⁸⁹ Ett exempel på en renodlad lobbyorganisation med ett nytt lobbykoncept var Rail Forum, som verkade för ökade resurser till transporter på järnväg. Flera av Sveriges största företag ingick i denna organisation.⁹⁰ Dess kärna bestod av tre heltidsanställda; en VD, en assistent och en utredare. Rail Forum tog inte omvägen via allmänheten när de drev sina frågor. Istället inriktades verksamheten direkt mot politiker, tjänstemänn och journalister.⁹¹ Stig Larsson VD SJ, Mats Odell, Rolf Clarkson vice ordförande banverket och Anders Engdahl kanslichef riksdagens trafikutskott satt i Railforums styrelse. I 1994 hade ökningen av anslagen till järnvägen ökat från 600 miljoner per år till 3,8 miljarder. Detta i kraft av lågkonjunktursatsningar men kanske också som resultat av påverkan från Rail forum. Hur stor del av den senaste tidens järnvägsinvesteringar Rail Forum kan ta på sig äran för är svårt att säga, men det ett exempel på en organisationstyp som jag tror vi kommer att se mera av framöver.

3.6 Nackdelar för intresseorganisationer med postkorporativ påverkan

Intresseorganisationernas påverkansarbete är inte alltid en fördel för dem. Tom Christensen beskriver norska intresseorganisationers dilemma; *"Organisasjonene kan oppnå innflytelse på offentlig politik, men kan samtidig bli bundet til løsninger som på et tidspunkt kan bli vanskelig å forsvare overfor egne medlemmer"*.⁹² Öberg och Hermansson behandlar hur organisationer i det korporativa bytet ofta blir tvungna att sänka kraven och disciplinera sina medlemmar till att acceptera detta.⁹³ Denna kompromisslösning var under den korporativa perioden det som staten fick i byte för att ge intresseorganisationerna tillgång till beredningsprocessen. Det är frågan om organisationer, som får inflytande via lobbying, eller semi-korporatism⁹⁴, även med dessa metoder är tvungna att disciplinera sina medlemmar och sänka sina krav? Man kan föreställa sig att man för att påverka måste ha

⁸⁶ Intervju med Paula Berou, informationschef på LO, 951221. AMS där författaren arbetar kommer ofta med förslag till regeringen. Förslag som om de förs ut i livet skall införlivas i AMS regi.

⁸⁷ DN 11/4 1994.

⁸⁸ Denna gruppns uppgift är att sprida företagareförbundets synpunkter bland de övriga riksdagsmännen. De kan ske t.ex. genom att man hjälper riksdagsledamöter med utkast till motioner.

⁸⁹ DN 11/4 1994.

⁹⁰ SVD 26/1 1995.

⁹¹ Som med jämna mellanrum bjuds på frukost på Sharaton hotell i Stockholm. I sambanden med frukosten talar Railforum om sina hjärtefrågor.

⁹² Christensen 1992, 170.

⁹³ Öberg 1994. Hermansson 1993.

⁹⁴ Semikorporatism är min definition för när man blandar lobbying med korporativa påverkansmetoder.

Figur 4 : Postkorporativ påverkan

3.7 Resurser till påverkan

Den norska samhällsvetaren Rokkan beskriver korporatism som ett system där röstning påverkar, resurser avgör och pluralism som ett system där röster räknas men opinionsbildning avgör allt.⁹⁷ Denna undersökning pekar dock i riktningen av att i Sverige är resurser lika viktiga för opinionsbildning som för korporativ påverkan. I Nils Elvanders undersökning av de svenska arbetsmarknadsorganisationerna syns en stark tillväxt av antalet experter på exempelvis utredningsavdelningarna. De undersökta organisationerna har dessutom byggt upp en omfattande publikationsverksamhet med utredningsrapporter, debattskrifter och propagandamaterial, som används till att påverka de politiska beslutsfattarna och den allmänna opinionen.⁹⁸

⁹⁹ Grier, Munger, Roberts 1994, 911.

som hade en begränsat livstid på 5 år, var 15 miljoner kronor, att jämföra med SAF/Industriförbundets EU- kampanj som uppskattningsvis kostade 380 miljoner¹⁰⁰. Att mäta påverkan per krona är svårt. Ett angreppssätt som kan ge en idé om omfattningen är att se på hur mycket resurser olika aktiva påverkansaktörer lägger ner per år.

Figur 5 : Resurser

1975/1994	SAF	LO	LRF	RAILFORUM
Medlemmar				
1974	28 tusinde	1.9 milj ¹⁰¹	-----	
1994	41 tusinde ^{102 103}	2,3 milj ¹⁰⁴	123 tusinde ¹⁰⁵	ca. 50 org.
Anställda				
informationsenheten 1994 :	40 ¹⁰⁶	20	18 ¹⁰⁷	3 ¹⁰⁸
Kostnader personal och rörelse 1994:	195 milj ¹⁰⁹		230 milj. ¹¹⁰	3 milj ¹¹¹ .
Tillgångar hela koncernen 1995:	6,5 miljarder ¹¹²		4,2 miljarder	

Större företag har idag särskild personal för att sköta samhällskontakterna. Informationschefen är ofta den som står VD-n närmast i hierarkin, vilket vittnar om hur högt man värderar information i många organisationer. Storleken på informationsavdelningarna i organisationerna kan ge en bra bild av hur viktigt lobbying är för den aktuella organisationen. Med siffrorna på anställda informationsarbetare i åtanke kan vi igen påpeka att postkorporativ påverkan även kan innebära nackdelar för intresseorganisationer. Kampanjerna och lobbyinsatserna kan bli för intensiva. Som vi också varit inne på tidigare, vet politikerna och beslutsfattare ofta vart SAF/LO/LRF står i olika frågor och tar kanske därför inte till sig deras argument som de har hört så ofta för.

3.8 Sammanfattning av kapitel 3

Hur pluralistiskt samhället har blivit har vi nu bildat oss en uppfattning om. Korporativa överläggningar finns inte kvar. Beredningsprocesser, med inslag av korporatismliknande överläggningar finns numera som en del av den postkorporativa påverkan. Jag har bestämt att använda begreppet semi-korporatism för denna påverkansstrategi. Semi-korporatism och renodlade lobbyorganisationer är nya inslag i ett mer pluralistiskt Sverige. Det är oklart hur viktigt det är att ha resurser, men SAF, LRF och LO har stora sådana till sitt

¹⁰⁰ Gey Ehrling, Ralforum. 21/11 1995. Beloppet 380 miljoner har kommit fram i media under 1997.

¹⁰¹ Elvander 1988, 69.& SAFs verksamhetsberättelse 1994, 44.

¹⁰² SAFs verksamhetsberättelse 1994, 44.

¹⁰³ 70 % av medlemsföretagen har högst tio anställda. Medlemsföretagen har sammanlagt cirka 1,2 miljoner anställda.

¹⁰⁴ LO:s verksamhetsberättelse 1994, 15. Det är dessutom 54% av den totala arbetskraften i Sverige.

¹⁰⁵ LRF har 400.000 medlemmar om man räknar med skogsägare, annars blir siffran 123 000.

¹⁰⁶ Om man räknar med alla kuggarna i SAF-navet med som *Timbro. Näringsliv, Ekonomifakta, Den nya välfärden* är det ett hundratal. SAF finansierar helt eller delvis en del organisationer med olika informations och opinionsbildnings - uppgifter. DN 30/12 1990

¹⁰⁷ Näringspolitiska med 18 och informationsenheten med 7 anställda.

¹⁰⁸ Vi jämför Railforums antal anställda med antalet anställda på informationsenheterna hos SAF/LO/LRF då de sysslar med samma arbetsuppgifter.

¹⁰⁹ Siffran inkluderar inte SAF service AB som har personal och rörelsekostnader på 276 milj.

¹¹⁰ LRF verksamhetsberättelse 1994, 31. Kostnaderna för näringspolitiska enheten som är den som huvudsakligen påverkar politiska beslut var 35 milj.

¹¹¹ Ett vägt genomsnitt för perioden 1990-1995.

¹¹² SAF är om man mäter i ekonomiska tillgångar i förhållande till svensk näringslivs storlek en av de rikaste arbetsgivareorganisationer i världen

förfogande. Detta medför att de kan knyta till sig den lobbyelit som antagligen opererar i styrelseskicket. En intressant fråga för framtida forskning har dykt upp. Man kan diskutera om det är resurser eller ett elitärt kontaktnät som avgör inflytandegraden? Förutsätter det ena det andra?

4. Undersökning av SAF, LO och LRF som postkorporativa påverkare.

”Alongside Swedens national parties, some major interest organisations stand out as major centers of political power”¹¹³.

I det följande avsnittet ska vi driva linjen vidare och försöka nå vårt syfte med denna uppsatts nämligen som vi formulerade det tidigare att; utifrån en allmänt omfattad kunskap om det reella styrelseskickets historiska utveckling, i huvudsak beskriva dagsläget med avseende på lobbying och andra postkorporativa påverkansmetoder av politiska beslut. Vi använder oss utav intervjuer med SAF, LO och LRF:s ansvariga för politiska kontakter, för att nå ovannämnda syfte. Det är djupintervjuer där intervjuobjekten har svarat på tjugo frågor om deras organisationers roll i påverkansarbetet av politiska beslut.

4.1 SAF:s , LO:s och LRF:s organisatoriska uppbyggnad

LO

LO är en del av den socialdemokratiska arbetarrörelse och en paraplyorganisation för de flesta fackförbund i Sverige. Medlemmarna utser förtroendevalda som i sin tur utser högre instanser. Dessa väljer LO:s högsta beslutande organ på en kongress som hålls vart femte år. Mellan kongresserna leds LO av representantskapet som sammanträder ett par gånger per år. LO:s styrelse är landssekretariatet som leds av en ordförande. Den enskilda medlemmens inflytande förmedlas av förbunden. Även dessa har olika organisatoriska indelningar med t.ex. distrikt, avdelningar, sektioner, klubbar, arbetsplatsombud.¹¹⁴ Utöver medlemsförbunden består LO av 17 distrikt ute i landet, som i sin tur är indelade i 251 lokala sektioner. På LO har informationschef Paula Berou, intervjuats.¹¹⁵

SAF

Drygt 41 000 företag var 1994 delägare i SAF och medlemmar i något av SAF:s 36 arbetsgivareförbund. I styrelsen sitter 36 ledamöter. De är valda av förbunden och stämman. Fullmäktige har f.n. 82 ledamöter vilka valts av förbunden. Småföretagsberedningen med 28 ledamöter förbereder ärenden som ska beslutas av SAF:s styrelse. SAF finansierar mer än 20 idémässigt närstående företag och organisationer, vilka alla är inriktade på omfattande politisk lobbying och kampanj för näringslivsvänliga idéer. Ett exempel är Timbro som ger ut material innehållande SAF:s åsikter i olika frågor och Ekonomifakta som producerar ekonomiska utredningar. Moderata samlingspartiet kan idèhistoriskt sägas vara SAF:s ”syster”, men utbytet av anställda och förtroendevalda mellan SAF-företagen och folkpartiet har ökat. Lars Jilmstad, ansvarig för SAF:s kontakter med politikerna i kansli och riksdagshus, har intervjuats¹¹⁶.

¹¹³ Lane 1991.

¹¹⁴ Peterson 1993, 83-86.

¹¹⁵ Journalist från början. Har varit pressekreterare på jordbruksdepartementet och har även arbetat som sakkunnig på jordbruksverket.

¹¹⁶ Statsvetare och har arbetat som journalist och chefredaktör för SAF-tidningen..

LRF

Lantbrukskooperationen LRF är en intresse- och näringslivsorganisation för Sveriges jord- och skogsbrukare. LRF:s ena organisationsgren består av 25 länsförbund med sammanlagt 126 000 medlemmar. Den andra grenen består av ekonomiska föreningar och dotterföretag inom 16 branscher. Denna federativt uppbyggda lantbrukskooperation består av självständigt medlemsstyrda föreningar. Föreningarna räknar tillsammans cirka 400 000 medlemmar bland bönder och skogsägare¹¹⁷. LRF representerar alltså både privatpersoner och företag. På LRF har Hans-Olof Ramberg, direktör på LRF:s förbundskansli, och Åsa Wikman-Eliot, informationschef LRF intervjuats.

4.2 SAF, LO, LRF som postkorporativa påverkare.

*”Vad gäller de handläggare som arbetar med påverkan av politiska beslut på SAF är det ofta experter inom t.ex. ett specifikt område som tar kontakt med de politiker som sitter i utskott, utredningar med mera inom detta område”*¹¹⁸

Lobbying

Departementen, utskottet och verken är de grupper som de tillfrågade intresseorganisationerna arbetar mest med att påverka. Politiker och politisk sakkunniga, är bl.a. LO:s huvudmålgrupper.¹¹⁹ Det handlar ofta om att ta kontakt med politiker som man redan sedan tidigare har bra kontakt med.¹²⁰ Lobbying i meningen kontakter mellan intresseorganisationerna och politiker eller handläggare används alltså i stor omfattning. Organisationerna pekar speciellt på det faktum att deras sakkunniga har eller bör ha goda kontakter med sina motsvarigheter på departementen och verken. *”Alla handläggarna på näringspolitiska sektorn ska när som helst kunna ringa till sina motsvarigheter på departementet”*¹²¹. Vi kan kalla det; *”handläggare till handläggare kommunikation”*. Vilka i beredningskedjan som organisationerna försöker påverka beror på vilken detaljnivå frågan ligger. Gäller det t.ex. utredningsarbete kan det vara departementen som är intressanta. Senare på direktivstadiet kanske det är utredningen som är målet.¹²² När vi talar om lobbying på högsta nivå d.v.s. kontakt med ministrar, generaldirektörer, utskottsordföranden etc. ger intervjuerna, intrycket av att det är intresseorganisationernas informationschefer, chefsekonomer och organisationens VD som agerar. Interaktionerna mellan dessa grupper är också omfattande i olika sammanhang, som seminarier, presskonferenser, styrelsemöten i styrelser där organisationerna är representerade¹²³. Ett sätt att påverka är att bjuda in riksdagsledamöter eller hela utskott till seminarier, middagar eller kanske kongresser. Man riktar

¹¹⁷ LRF verksamhetsberättelse 1994, 1.

¹¹⁸ Intervju med informationschef, Lars Jilmstad, SAF.

¹¹⁹ Intervju med informationschef på LO Paula Berou 951221.

¹²⁰ Intervju med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervju med informationschefen på LO, Paula Berou 951221. Intervju med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹²¹ Intervju med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹²² Intervju med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervju med informationschefen på LO, Paula Berou 951221. Intervju med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹²³ Intervju med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervju med informationschefen på LO, Paula Berou 951221. Intervju med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418.

inbjudningarna beroende på vad det är för sakfråga. Vid andra tillfällen kan det vara sakkunniga på departement och verk som är intressanta.¹²⁴

Lobbyverktyget, opinionsbildning

*”Som stöd för en fråga som vi har bestämt är viktig inom organisationen, och som vi därför vill gå ut med, använder vi media. Det kan vara frågan om presskonferenser, debattartiklar, faktablad, radio och TV-program, seminarier, debatter, tidningsartiklar, skrifter eller kursmaterial”*¹²⁵.

SAF, LRF och LO försöker ibland att påverka den allmänna opinionen. Ett exempel från LO är att man hösten 1995 inför arbetsrättskommisionens början, finansierade en LO-anställd som skrev om arbetsrättsfrågor på ett sätt som LO sympatiserade med.¹²⁶ SAF har via Timbro i samma anda get ut böcker om de problem som man menar arbetsrätten ställer till med. LRF opinionsbildar ofta både på regional och riksnivå. Man menar på, att det är effektivt i en fråga att ha 25 lokala presskonferenser samtidigt som man har en i Stockholm. Detta är för LRF ett viktigt opinionsinstrument.

SAF, LRF och LO försöker ibland att påverka allmänna opinionen parallellt med att man påverkar politiker och myndigheter. Ett exempel är arbetsrättskommissionen där SAF, LO och TCO m.fl. förhandlade om förslag till en ny överenskommelse gällande arbetsrätten¹²⁷. Sidelöpande jobbade SAF och LO med opinionsbildning i frågan.¹²⁸ Organisationernas strategier vad gäller lobbying är alltså oftast flerdimensionella. Man opinionsbildar samtidigt som man har kontakter av det mer intima slaget, eller som i ovanstående exempel samtidigt som man har semi-korporativa överläggningar. Ett exempel från LRF är EU-kampanjen när man arbetade med intima kontakter med centerpartiets EU-motståndare och opinionsbildning mot LRF-medlemmarna för att ändra den vacklande tro på EU som speglades då¹²⁹. Statsvetaren Per Ola Öberg menar att man i det korporativa förhandlingsspelet hade en stark sits om man hade opinionen i ryggen. Intervjuobjektens svar tyder på att så även kan vara fallet vad gäller postkorporativ påverkan.

Korporatism och LO/SAF/LRF

” Vissa typer av korporativa processer är fortfarande aktuella. Det är troligt att det kommer att fortsätta att vara så framöver, man har bara inte riktigt hittat deras former”.¹³⁰

SAF har i motsats till LO och LRF dragit sig tillbaka ifrån myndighetstyrelser och liknande. LRF ser inget negativt i att delta i verkstyrelser, man påpekar att LRF-företrädarna på styrelseposterna företräder sakkunskaper och inte systemtänkande. En ytterligare

¹²⁴ Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervju med informationschefen på LO, Paula Berou 951221.

¹²⁵ Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113.

¹²⁶ LO sitter med i arbetsrättskommisionen som till våren ska lämna ett betänkande. En jurist på LO:s rättsenhet, har skrivit en bok om arbetsrätten LO har stött och gått in och betalat boken. Men fackföreningsrörelsen står inte för boken.

¹²⁷ SAF hoppade dock av denna kommission under 1996.

¹²⁸ Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervju med informationschefen på LO, Paula Berou 951221.

¹²⁹ Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹³⁰ Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou, 951221.

punkt som gör att LRF inte ser deltagandet som speciellt korporatistiskt är att de avgörande frågorna i verken erfarenhetsmässigt aldrig avgörs på styrelsenivå, det är tjänstemännen som hanterar de frågorna ” *Styrelserepresentation i någon mån sanktionerar vår roll. Det visa på vår tyngd som en viktig aktör. Det är för oss självklart att vi ska sitta i Naturvårdverkets styrelse därför att miljöarbetet är en av de grundpelare vi vill jobba med. För oss är det självklart att delta i det viktigaste sakliga organet för den verksamheten*”.¹³¹

SAF, LO och LRF ingår ibland fortfarande i statliga utredningar¹³². Det finns, som vi var inne på tidigare, en del övergripande arbetsmarknadsfrågor där SAF och LO tillsammans med andra intressenter skall arbeta fram förslag som i omarbetad form skall bli politiska förslag.¹³³ Överläggningar av olika typ med de andra parterna på arbetsmarknaden finns alltså kvar. Ett exempel är SAF som har samma inställning som TCO vad gäller avtalspensionerna, och därför samtalat på detta område. Ett annat exempel är trygghetsfonden SAF-LO, där SAF, LO och TCO förhandlar och försöker åstadkomma en gemensam uppfattning¹³⁴. Inställningen till korporativa eller korporatismliknande överläggningar är olika hos de undersökta organisationerna. Medels SAF är emot, i alla fall ideologiskt, är LO positivt inställt och tycker att vissa typer av korporativa processer fortfarande är, och även framöver kommer att vara aktuella.¹³⁵ Utformningen av skrivelser är ytterligare ett korporatismliknande sätt att påverka, här ”hjälp” ofta organisationerna till. Man har i en sådan situation kontakt med verk, och departement.¹³⁶

LRF, SAF och LO:s användning av koalitioner

Det är ofta den organisationen som innehar de flesta resurserna som tar initiativet till skapandet av koalitioner.¹³⁷ Ett exempel är LRF som skulle förhindra ett förslag som gick ut på att man förändrade möjligheterna för bönderna att få bidrag till enskilda vägar. LRF satte då igång ett konkret projekt för att förhindra dessa förändringar och sökte koalitioner med andra som hade samma inställning i frågan. En annan metod där man indirekt skapar koalitioner är om man tror att andra, kanske mindre organisationer eller aktörer med samma övertygelse som en själv inte kommer att agera så särskilt mycket i en aktuell fråga. Intresseorganisationen kan i den situationen skriva ett remissyttrande eller ett utkast och skicka över det till potentiella meningsfränder i god tid innan de har skrivit sina remisser.¹³⁸ Att denna metod är gångbar beror på att organisationer med små resurser ofta p.g.a. av tids- eller resursbrist använder mycket av andras material.¹³⁹

¹³¹ Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou, 951221. Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹³² Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou 951221. Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹³³ LO sitter med i arbetsrättskommisionen som till våren 1996 ska lämna ett betänkande.

¹³⁴ Intervju med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113.

¹³⁵ Ett exempel är det samhällskontrakt mellan arbetsgivare- och tagare som är uppe till diskussion i samband med budgettöverläggningarna våren 1996. Lo framstår här som de mest positiva till förslaget om att ta upp dessa förhandlingar. Rapport extra 15/4 1996.

¹³⁶ Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou 951221. Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹³⁷ Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹³⁸ Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹³⁹ Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou 951221.

Lokalt och regional påverkan

SAF har på regional nivå näringspolitiska råd. Företagare kan här ta upp en fråga eller ett problem med en kommunalpolitiker, som i sin tur kanske tar upp frågan med sin minister, riksdagsman eller parti. LO har lokala förbund och distrikt, där man diskuterar aktuella frågor. LRF har länsförbund och lokalföreningar. Detta är en konsekvens av att LRF organiserar medlemmar som är aktiva på landsbygden, men det har med tiden blivit en del av påverkningsstrategin.¹⁴⁰

Nyttjandet av lobbykonsulter

” Vi tar inte in konsulter för att påverka politiska beslut åt oss, det finns dock expertområden där vi anlitar folk. Det kan t.ex. vara, jurister som kan egendomsrätts- och grundlagsfrågor”.¹⁴¹

Extern konsulthjälp handlar i intresseorganisationernas fall oftast om att få juridisk hjälp, ge forskare ett uppdrag eller köpa hjälp till materialproduktion och marknadsföring.¹⁴² Anledningen är att de undersökta intresseorganisationerna har tillgång till sakkunniga på de områden som är viktiga för dem. Ett exempel på en organisation som hyrt in en konsult till ett större uppdrag är LRF. I den parlamentariska situationen som rådde 1991 var LRF osäkra på om det politiskt ostabila och oerfarna Ny demokrati skulle rösta med socialdemokraterna för att sänka gränsskyddet på jordbruksprodukter. LRF hyrde då in en konsult som hade kontakter och var rådgivare åt Ny demokrati. LRF hade alltså en konsult på lönelista som indirekt gav råd till Ny demokrati, i jordbruksfrågorna. LRF lyckades kanske på detta vis att hålla frågan om borttagande av gränsskyddet där man ville.¹⁴³

4.3 Lyckad Postkorporativ påverkan enligt SAF, LO och LRF

” Vi har identifierat det här med arbetsdelningsfrågan och försökt stoppa den innan den blivit stor. Vi har därför varit välförsedda med argument och varit tidigt ute för att slå fast vissa sanningar producerat rapporter som gått ut till media, regering och riksdag. Frågan poppar upp med jämna mellanrum ändå, så vi har väl inte helt lyckats”.¹⁴⁴

Organisationerna i intervjuerna är på en del punkter rätt överens om vad som är viktigt att tänka på om man vill lyckas med postkorporativ påverkan. Det viktigaste är, menar de

¹⁴⁰ LRFs ordförande perioden 1982-1986, talade om för sina anställda att: ” riksdagspolitikerna ska tas på hemmaplan”. Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹⁴¹ Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113.

¹⁴² Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou 951221. Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹⁴³ Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹⁴⁴ Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113.

samstämtligt att vara ute i rätt tid.¹⁴⁵ Om det är frågan om formella förslag ifrån regeringen med propositioner kan man försöka agera på utredningsnivå. Det är också centralt att ha expertkunskaper, och presentera sin sak på ett överskådligt sätt.¹⁴⁶ Att det är svårt att få kontakt med, eller påverka en minister pekar intresseorganisationerna också på. Man ska istället vända sig till de som arbetar med frågan. Har man bra material som den sakkunniga på departementet eller verket kan ha användning utav är det bra. Samtidigt kan man som stöd till sin fråga eventuellt producera rapporter som går ut till media, regering och riksdag, alltså flerdimensionel påverkan.¹⁴⁷

Som vi kom fram till i kapitel tre är ett bra kontaktnät också centralt, LRF, LO och SAF instämmer och påpekar även att det är viktigt att aktörerna man vill påverka har en personkemi som stämmer överens med ens egen¹⁴⁸. LO pekar på hur man kan vända sig till riksdagsmännen och få dem att skriva en motion i sin fråga, och därigenom kanske se till att få en lokal vinkling på frågan. Riksdagsmännen bryr sig, säger LO om regionala frågor.¹⁴⁹¹⁵⁰ Hur mycket man ska anpassa sig till det rådande opinionsläget råder det delade meningar om, SAF menar att det är ofta är viktigt att ha en fast inställning till saker.¹⁵¹ LRF är mer pragmatiska.¹⁵²

4.4 Postkorporativ påverkan framöver

” Att argumentera och övertyga tror jag fortsättningsvis kommer att vara det viktigaste påverkningsinstrumentet framöver”. Om politiken förändras i en riktning vi inte gillar kan jag se framför mig en situation där LO bildar opinion för att få folket med på sin linje”.¹⁵³

De undersökta organisationerna ser olika förändringar i metoderna att påverka politiska beslut framöver. LO verkar gå åt SAF:s håll vad gäller lobbying. Det beror på att LO kan hamna i en situation där det inte är alldeles självklart längre att socialdemokratin gör som LO vill och vice versa.¹⁵⁴ SAF vill framöver i högre grad skapa kanaler mellan företagare och politiker utan för den skull att släppa greppet om sin många ”opinionsbildarorganisationer”. Utvecklingen inom informationsteknologin är en faktor som alla tillfrågade är överens om kommer att förändra påverkan av politiska beslut, i vilken omfattning var man dock inte överens om. Man kanske i vissa frågor blixtnabbt går

¹⁴⁵ Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou 951221. Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹⁴⁶ Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou 951221. Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹⁴⁷ Lobbykonferensen 951123 och intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113. Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou 951221. Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹⁴⁸ Bo Dockered och Mats Hällströms personkemi var inte den bästa, enligt Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418.

¹⁴⁹ Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou 951221.

¹⁵⁰ Intresset för regionala frågor kan dessutom mycket väl öka med inslaget av personval som inför vid riksdagsvalet 1998.

¹⁵¹ Intervjun med informationschef, Lars Jilmstad, SAF, 951113.

¹⁵² Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou 951221. Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, 960418 och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹⁵³ Intervjun med informationschefen på LO, Paula Berou 951221.

¹⁵⁴ Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

ut till medlemmar eller medlemsföretag och informerar om vad som är i görningen och uppmanar dem att höra av sig till sina riksdagsmän. Alltså att demonstrera bredden och intensiteten i reaktionen ute hos medlemmarna. Paula Beraou på LO tror att LO:s medlemmar och medlemsorganisationer i nära framtid kommer att få en större möjlighet att gå direkt på beslutsfattarna. LO:s kommer då mer att få rollen som förmedlare”. Teknologin skapar, menar SAF och LO en potential för direkta meningsyttringar, som vi bara ser början på. LRF tror inte på någon stor förändring. IT-teknologin kommer att göra det lättare att följa upp kontakter men man tror att personkontakter fortfarande kommer att vara viktigast. LRF påpekar att det lokala arrangemanget även framöver kommer att vara viktigast.

4.5 LO, SAF och LRF:s påverkan av politiska beslut, likheter och skillnader

Intervjuerna med SAF, LO och LRF visar på många likheter och vissa skillnader. För att kunna överblicka och jämföra resultaten kan vi lägga in substansen av svaren i ett jämförande schema.

Schema 1 : LO,SAF och LRF:s postkorporativa påverkan av politiska beslut :

	SAF	LO	LRF
Beslutsfattare/myndigheter man påverkar:	Kommunal-läns och riksdags - politiker. Utskott/ Utredningar. Remissvar.	Riksdagspolitiker. Utskott/ Utredningar. Utskott/Utredningar. Andra organisationer. Remissvar.	Kommunal-..läns och riksdags - politiker. Utskott/Utredningar. Andra organisationer. Remissvar.
Lobbying	Seminarier. Kongress.- Middagar. ”Rådgivning”. Kontakter med sakkunniga/expert. Debattartiklar/ Böcker.	Seminarier.-Kongress. Telekommunikation.- Kontakter med sakkunniga.	Seminarier. Kongresser. Kontakter med sakkunniga. Presskonferenser.
Semikorporatism (korporatismeliknande beredning) :	Kommissioner. Trygghetsråden.	Myndighetstyrelser. Trygghetsråden. Delta i utredningar.	Delta i Statliga utredningar. Myndighetstyrelser.
Förutsättningar för lyckad postkorporativ påverkan :	Fast inställning i frågorna. Bra spaningsverksamhet. Agera tidigt. Bra material. Annonsering i dagspressen. Debatartiklar. Insändare. Böcker. Allianser.	Nå riksdagsmän, skriva motioner åt riksdagsmän. Vara påläst. Få in en lokal vinkling. Påverka de tjänstemän som arbetar med frågan. Ha bra material. Kontaktnät. Personkemi. Annonsering.	Vara pragmatisk. Agera tidigt. Söka allianser. Kontaktnät. Personkemi. Ta med lokala nivåer. Allianser.
Postkorporativ påverkan framöver	Stark organisation. Använda sig utav förmedlare av kontakter. (lobbykonsulter). Direktdemokrati/direktaktion med IT.	Stark organisation. Använda sig utav förmedlare av kontakter (lobbykonsulter). Direktdemokrati/direktreaktion med IT. Korporatism.	Fortfarande personliga kontakter. IT för att underhålla kontakterna.

4.6 Lobbykonferensen

”Har man varit med och skriva direktiven då kan man våra lycklig”¹⁵⁵.

22-23 nov. 1995 hölls i Stockholm en konferens med temat: Lobbying, att påverka beslutsfattare i Sverige. Föredragshållarna var från olika organisationer med olika erfarenheter av lobbying. De som har tagits med här är en lobbyorganisation, en påverkanskonsult och handelskammaren i Stockholm. Hur man konkret påverkar beslutsfattare med hjälp utav lobbying var temat på konferensen. Vi lägger in svaren från konferensen och jämför med de svar som LO, LRF och SAF gav i intervjuerna.

Schema 2 : Lyckad postkorporativ påverkan

SAF ¹⁵⁶	LO ¹⁵⁷	LRF ¹⁵⁸	Lobbykonsult ¹⁵⁹	Lobbyist ¹⁶⁰	Handelskam. ¹⁶¹
Agera tidigt. Fast inställning. Bra spaningsverksamhet. Bra material. Opinionsbildning.	Riksdagsmän motion. Väl påläst. Lokal vinkling. De som arbetar med frågan. Bra material. Kontaktnät. Personkemi.	Pragmatisk. Agera tidigt. Söka allianser. Kontaktnät. Personkemi. Ta med lokala nivå.	Sätta agendan. Utskott. Kommitté. Lagrådet. Matcha underlag. Bra kontakter med oppositionen. Aktuell kunskap om styrelse-skicket.	Media, politiker, samhällskontakter ,Riksdagens-utskott , departement, verk. Seminarier. Workshops. Hearings. Informella aktiviteter Opinionsbildning.	Tidigt ute. Bra överblick. Aktuell information. Organisationens fråga på agendan. Telefon. E-mail. Korta PM. En organisation i ryggen. Anlita konsulter. Opinionsbilning.

Hur man lyckas påverka politiker var temat för lobbykonferensen och föredragshållarna härifrån underbygger några av SAF, LO och LRF:s svar på dessa frågor. Intressant är att alla pekar på nödvändigheten av att vara med tidigt i processen om man vill påverka. Med det menas när frågan är på diskussionsstadiet och i början av en eventuell beredningsfas. Det kräver troligen att man har ett bra kontaktnät och resurser till spaningsverksamhet, m.a.o. en stark organisation i ryggen.

4.7 LRF, LO och SAF:s styrka och svagheter som påverkare av politiken

Materialet räcker inte empiriskt för att svara på vad som specifikt är de undersökta intresseorganisationernas styrka och svaghet som postkorporativa påverkare. En bedömning kommer dock ändå att göras . Både SAF, LO och LRF har naturligtvis idéer och visioner intressanta för beslutsfattarna. Inte minst organisationernas utredningsresurser spelar här

¹⁵⁵ Peter Eghart 22/11 1995.

¹⁵⁶ Lars Jilmstad, SAF.

¹⁵⁷ Paula Berou , LO.

¹⁵⁸ Intervjun med Hans-Olof Ramberg, tidigare informationschef på LRF, och Åsa Wikman Eliot, nuvarande informationschef på LRF, 960418.

¹⁵⁹ Bengt Lindmark, ISAK en av Sveriges första specialistföretag på att bedriva lobbying

¹⁶⁰ Gey Ehrling, Rail forum Sweden, en lobbyorganisation specialiserat i att bedriva lobbying för järnvägen.

¹⁶¹ Peter Eghart, VD Handelskammaren.

in. SAF, LO och LRF har resurser och kunskaper till att påverka beslutsfattare. Deras roll som intresseorganisationer med en tung ideologisk ballast kan dock ställa till problem.¹⁶² LO:s styrka som påverkare ligger dels i att kunna ta till konfliktvapnet, dels i att vara en del av arbetarrörelsen. Svagheten är bandet till socialdemokratin. Man biter ofta ihop för att säkra sammanhållningen inom arbetarrörelsen. Förhållandet till socialdemokratin har också gjort att man varit sent ute med påverkansmetoder som lobbying. SAF är mycket kapitalstarkt, vilket man har använt till att skapa opinions och utredningsorganisationer. Dessa organisationer och det faktum att SAF:s medlemmar basar över jobben är SAF:s styrka.¹⁶³ En svaghet är att SAF har en tendens att anknyta anställda med samma ideologiska bas som de själva. Det ger problem med trovärdigheten¹⁶⁴.

LRF består av mindre jordbruksföretag och kapital. Kombinationen av politiskt intresserade medlemmar som samtidigt är företagare är LRF:s styrka.¹⁶⁵ LRF hade i och med avvecklingen av jordbruket och senast inför EU-förhandlingarna stora framgångar.¹⁶⁶ LRF:s svaghet är dels att jordbruket koncentreras till allt färre enheter och att medlemsantalet och därmed engagemanget minskar. Även kopplingen till centerpartiet som ofta står rätt ensamma i frågor kan komma att vålla problem.¹⁶⁷ SAF, LO och LRF:s idéer präglas i hög grad fortfarande av deras rötter. Det kan finnas en risk för att organisationer utan ideologisk bagage, t.ex. renodlade lobbyorganisationer går om SAF, LO och LRF.

4.8 Sammanfattning av den empiriska undersökningen av LRF, LO och LRF.

I denna undersökning har jag försökt att beskriva hur intresseorganisationer bedriver lobbying och vilka verktyg de använder sig utav. Ofta är det frågan om att opinionsbilda samtidigt som man träffas på den intima nivån eller deltar i bredningsprocessen under korporatismeliknande former, här benämnt semikorporatism. En intressant punkt var nämligen att de tillfrågade organisationerna även när de var delaktiga i beredning av en fråga "lobbade", bildade opinion. Centrala mål för påverkan var departementen, utskotten, och verken. Konstateras kan att LO och SAF använder sig utav lobbyverktygen, annonsering, debattartiklar och debattböcker som stöd för semikorporativa överläggningar. LRF använder metoder liknande LO:s och SAF:s men trycker på att man även opinionsbildar på regional nivå. Ett upparbetat kontaktnät och skapandet av koalitioner är också ett centralt inslag i lobbying.

De undersökta intresseorganisationerna har egna anställda som sysslar med påverkan. Intressant var dock den politiskt oväntade situationen då ett nytt oerfaret parti tillkom. LRF hade här tur att hitta en lobbykonsult, vilken i viss mån spelade dubbelspel. På så vis kunde man köpa sig till en politisk lösning på ett specifikt problem. SAF:s mål med påverkan på lokal och regional nivå påminner om LRF:s. Vi ser här exempel på något som verkar vara generellt, nämligen att SAF, LRF och LO är mycket observanta på varandras sätt att ar-

¹⁶² Föredrag av Jan Bergqvist, ordförande i finansutskottet på lobbykonferensen 22/11 1995.

¹⁶³ Att redogöra för SAF och näringslivets komplicerade verksamhet på detta område kommer inte att göras här även detta vore önskvärd på grund utav den omfattande verksamheten och dess betydelse i "Svensk lobbying".

¹⁶⁴ Ett exempel är EU-kampanjen 1994, man anställde bara personer med borgerliga värderingar. Dessa hade ofta ett kommunikationsproblem när de skulle övertyga arbetare som röstade Socialdemokratiskt. Uppsatsförfattaren arbetade för SAF med EU-kampanjen 1994.

¹⁶⁵ Åsa Wikman Eliot, LRF intervjun 960418.

¹⁶⁶ Öberg 1994, 212-215.

¹⁶⁷ Se exempelvis frågan om Öresundsbron och nu senast kärnkraftsavvecklingen.

beta. De lär av varandras succéer och fiaskon. De undersökta organisationernas roll som bundsförvanter till politiska partier berördes också. SAF ville tona ner sin roll som de borgerligas stöttepelare. LO i sin tur ville tona ner sin roll som en organisation med fötterna halvvägs inne i regeringen. Här viste sig en av de empiriska problemen med att stödja sig på kvalitativa intervjuer, man får inte veta allt! LRF erkände att man i dagsläget genom centern har en direkt linje in i maktsfären. LO, SAF och LRF tror alla på egna lyckade resultat av påverkan. Tendensen så som organisationerna såg den var att postkorporativa påverkansverktyg skulle bli mer lika hos dem framöver.

Det finns fortfarande former för deltagande, beredning och förhandling liknande de som tidigare ägde rum under den korporativa perioden i Sverige. Detta benämns i denna undersökning semi-korporatism. Det handlar om ett beredningsspel som ligger så nära korporativa överläggningar att det är intressant att undersöka ytterligare. SAF har till skillnad från LO och LRF dragit sig tillbaka ifrån myndighetstyrelser och liknande¹⁶⁸. Intressant är att SAF trots sin antikorporativa inställning inte skiljer sig nämnvärt från LO och LRF vad gäller semi-korporativt deltagande. SAF deltar inte i myndighetstyrelser, däremot i kommissioner och liknande. LO och LRF ingår fortfarande i vissa typer av statliga utredningar när sådana kommer till. Intresseorganisationerna har bl.a. på grund av sin ställning under korporatismen, lätt att knyta kontakter med de rätta personerna på departement, myndigheter mm. Kommunikation på hög nivå, mellan experter på organisationskanslier och beslutsfattare/handläggare, är fortfarande den mest använda metoden, när organisationerna påverkar informellt. Förståelse för betydelsen av att bygga koalitioner var, enligt de intervjuade, inte minst ett resultat av de korporativa överläggningarna. Summa summarum: SAF, LO och LRF deltar i semikorporativa överläggningar. Detta är överläggningar som ofta kombineras med lobbying.

Tendensen som beskrivs i detta avsnitt är att intresseorganisationer söker påverka samhällsutvecklingen i stort genom att utöva inflytande på den politiska beslutsprocessen. Detta uppnås genom lobbying kring samhällsfrågor som uppfattas som viktiga för medlemmarna. Politiska partier och fackliga organisationer har trimmats, vilket ofta innebär centralisering och ett mindre antal valda representanter som arbetar på starkt specialiserade organisationskanslier.¹⁶⁹ Remiss och möjligheten att delta i utredningar står dock fortfarande öppna för intresseorganisationerna.

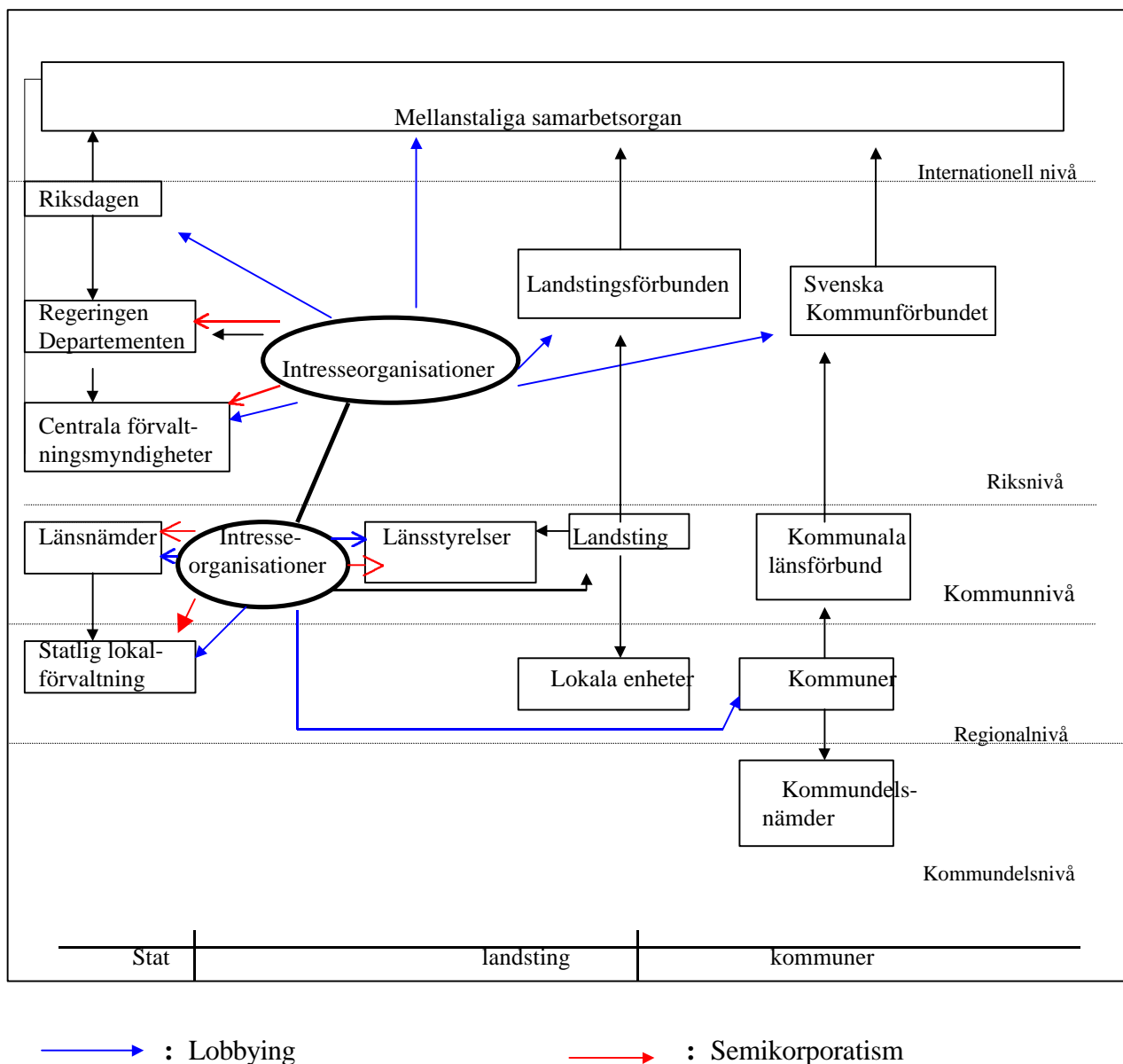
¹⁶⁸ Inte minst som ett resultat av Bo Rothsteins undersökning som påpekade att SAF ofta förlorade på att delta.

¹⁶⁹ Petersson/ Westholm och Blomberg 1989, 118.

5 Resultat av undersökningen

Intervjuerna ger oss en bild utav hur intresseorganisationerna påverkar med lobbying. Nya korporatismeliknande överläggningar, här benämnt semikorporativa överläggningar har avlöst korporativa.

Figur 5: Intresseorganisationers postkorporativa påverkan¹⁷⁰.

Det är inte en knivskarp bild av postkorporativ påverkan vi fått här. Intervjuerna koncentrerar sig enbart på tre centrala organisationer och övrigt material behandlar intresseorganisationer i allmänhet. Inte heller påverkansverktyg som t.ex. direkta aktioner har tagits upp. Det är alltså här frågan om att peka på tendenser i hur intresseorganisationernas hanterar postkorporativ påverkan.

¹⁷⁰ Figur 4.1 är självklart förenklat. Sambandet mellan organisation och geografi är något mer komplicerat. Och man måste i dag ofta också räkna med mer än tre territoriella nivåer.

Intervjuerna och de övriga källorna visar hur vissa delar av påverkan av politiska beslut ser ut i dag.

5.1 Postkorporativ påverkan i Sverige 1998.

- Lobbying är inget nytt påverkningsverktyg. Det är en uppgraderad och beprövad form av påverkan, vilka på senare tid börjat användas i allt större omfattning.
- Politiker, ämbetsmän och andra representanter för statsmakten är viktiga mål för lobbying.
- En korporatismliknade form av beredning, här benämnt "semikorporatism" där intresseorganisationer deltar, finns och kompletterar lobbying.
- Påverkan utövas ofta i form av lobbying och semikorporatism i kombination.
- Efter avkorporatiseringen har lobbying ökat.

Lobbying och semikorporatism är, pekar alla källor i undersökningen på, centrala punkter när vi talar om påverkan av politiska beslut. Ett bra kontaktnät är också viktigt, liksom påverkan på lokal och regional nivå. Intresseorganisationernas kanslier i Stockholm är dock navet i påverkansarbetet, antalet anställda vid dessa talar sitt eget språk. Postkorporativ påverkan är, som ovan nämnts, ofta frågan om att använda sig utav flera påverkansverktyg i kombination. De som vi här har visat exempel på är lobbying tillsammans med semikorporativ påverkan. En av anledningarna till att korporatismen avvecklades var, enligt Olsson, beslutsfattarnas accept av att ge intresseorganisationerna mindre inflytande. Korporatismliknade former, här benämnt semi-korporatism, finns dock. Förslag passerar genom verksstyrelser där intresseorganisationer, som berörs av ett eventuellt beslut, sitter med. Remissförfarandet används inte lika ofta längre, men är fortfarande en viktig påverkansmöjlighet för intresseorganisationerna.

6. Avslutande diskussion

Syftet med denna uppsats var att, utifrån en allmänt omfattad kunskap om det reella styrelseskickets historiska utveckling, i huvudsak beskriva dagsläget med avseende på postkorporativa påverkansverktyg. Jag begränsade mig till att undersöka och försöka beskriva lobbying, och korporatismelikande påverkan. Begreppet semi- korporatism kom till under resans gång. Semi-korporatism är de korporatismeliknande påverkansformer som intresseorganisationerna använder sig utav. Ett problem när man ska undersöka påverkansprocesser är begreppsapparaten. Ska man använda breda begrepp som påverkan och därvid gå miste om precision, eller ska man använda mer specifika begrepp som t.ex. lobbying och riskera att inte få med delar av vad postkorporativ påverkan handlar om? Korporatismliknande överläggningar som återstår efter avkorporatiseringen har jag valt att ge begreppsnamnet; semikorporatism. *Semi-korporatism är ett "begrepp" som jag är beredd att försvara, medveten om svagheterna vid denna definition.*

De i intervjuerna undersökta organisationerna var lika i val av postkorporativa påverkansmetoder, vilka i sin tur ofta påminde om de som användes under den korporativa perioden i svensk politik. *Ju djupare man dyker ner i resultaten av djupintervjuerna ju svårare är det att hålla isär flera av de postkorporativa från de korporativa påverkansverktyg.*

Effekten av påverkan

En intresseorganisation kanske tycker sig ha lyckas om beslutet blev som den ville. Men var det organisationens insats som var avgörande? Kan man mäta inflytande? I USA där lobbying är en del av den politiska processen har man börjat forska om inflytande i förhållande till nerlagda resurser. Det är ett tänkande, som när vi når längre i den pluralistiska processen, troligen kommer även i Sverige. Att utvärdera påverkan är svårt. Ett sätt är att försöka är att se på en specifik lobbyorganisation, dess mål, budget och sedan till resultatet. Men hur stor del av det som beslutsfattarna sedan bestämde var en del av det politiskt strategiska spelet? LO, SAF och LRF tror på egna lyckade resultat av påverkan. Men de var inte helt säkra på vad postkorporativ påverkan innebar för just deras organisation. *Intervjuobjektens bedömning av den egna organisationens roll i svensk politik ser i ljuset av detta ut att vara något överdriven.*

Resurser

Postkorporativ påverkan med lobbying kräver ofta resurser. Inte minst EU-kampanjen tydliggjorde detta. Om det sedan var "SAF- millionerna" eller Lillemor Arvidsson uttalande som avgjorde valet är svårt att avgöra¹⁷¹. Ett väl utbyggt kontaktnät och dugliga experter är också resurser. Intresseorganisationernas försprång vad gäller resurser kan emellertid minska när nya aktörer också skapar sig kontakter eller hittar nya effektiva påverkansmetoder. Ett sätt för små organisationer att kompensera för bristande resurser är att haka på likasinnade stora. Det är frågan om, för de små organisationerna, att ge bort inflytande i utbyte mot resurser.

Demokrati

¹⁷¹ Lillemor Arvidsson, ordförande i kommunal, gick ut och proklamerade att hon tänkte rösta ja till EU fyra dagar innan omröstningen.

Mancur Olsson pekar i motsats till Truman på att makten i pluralistiska system, alltid kommer att vara sned och asymmetrisk. Det är svårt att bli medlem i och få tillgång till organisationer, vilka är viktiga resurser. Vi ska inte här ge oss in i en demokratidiskussion. Man kan ändå ställa sig frågan om inte semikorporativt deltagande i myndighetstyrelser är en orimlig förfördelning av vissa särintressen. Sakkompetens kan väl plockas in när så behövs. En vanlig kritik på mot att ge etablerade intresseorganisationer tillträde till den politiska beredningsprocessen har varit att det gav medlemmarna dubbel rösträtt. Även efter avkorporatiseringen är denna kritik värd ett uppmärksammas. Intervjuerna visar att organisationerna är medvetna om sin roll i styrelseskicket. De anser dock inte detta vara odemokratiskt. Intresseorganisationernas möjligheter att övervaka informationsflödet inför och under beslutsprocessen ger dem också en unik möjlighet till inflytande över agendan. *Om resurser är avgörande för påverkan i det avkorporatiserade Sverige får medlemmarna i de stora intresseorganisationerna långsiktigt förhållandevis mycket inflytande.*

Pluralism

Hur pluralistisk har Sverige blivit? Det finns i ett litet land som Sverige ett begränsat antal experter på olika sakområden. Sändare och mottagare av påverkan har därför alltså ofta samma bakgrund och "känner" varandra. Denna elit har större inflytande än den svenska representativa demokratin berättigar dem till. EU-valen och att Sverige närmar sig ett personvalsystem¹⁷², kan så småningom öka incitamenten för att satsa på lobbying. Ett personvalssystem i Sverige kan skapa nya strukturer för påverkan i styrelseskicket.

LRF hyrde in en konsult som hade goda kontakter med och i viss mån rådgav Ny demokrati i jordbruksfrågor. Man lyckades kanske på detta vis försena hastigheten i borttagandet av gränsskyddet¹⁷³. Denna nära på politiska skandal är ett exempel på en situation där en organisation kom till korta och löste krisen genom att köpa in en viktig kontakt. Exemplet där ett nytt parti plötsligt dyker upp på den politiska scenen illustrerar dock ett scenario som kan ställa till problem för gamla etablerade intresseorganisationer.

Politiker behöver ofta underlag för beslut. Om politiker, handläggare m.fl. i stor grad tar emot underlag från intresseorganisationer, har vi en situation där postkorporativ påverkan kan bli nästan lika institutionaliserad som de korporativa överläggningarna var. Statens intresse i de korporativa överläggningarna, var att få intresseorganisationerna att fatta gemensamma beslut, gärna enhälligt. *Genom att medvetet ge vissa organisationerna företräde, vad gäller att få in underlag och information inför ett beslut, här benämnt, semikorporatism, kan staten bedriva ett spel som i vissa moment liknar det korporativa.*

Framöver

Informationsteknologi blir allt viktigare när man talar påverkan av politiska beslut. Vem i styrelseskicket, om någon, som gynnas av IT återstår att se. Informationsteknologin kan ge organisationer ökade möjligheter till opinionsbildning genom att öka antalet avsändare. En annan användning kan vara i syftet att underhålla en redan upparbetad kontakt. Olika platser på internät där befolkningen direkt kan ta ställning till olika frågor finns redan¹⁷⁴.

¹⁷² En begränsat form av personval finns fanns i 1998 års val.

¹⁷³ Intervjun med tidigare informationschef Hans Olof Ramberg, LRF 960418.

¹⁷⁴ Eempelvis på Internätmötesplatsen torget där man varje dag kan ta ställning till olika politiska frågor.

Effekten utav detta blir intressant att följa. *Lobbyvärktygen och hur de används kommer som resultat av IT-utvecklingen, att förändras framöver.*

Det är mest konturer av det landskap som postkorporativ påverkan utgör, som har kunnat antydast i detta lite dimmiga flygfotografi. Jag har ändå försökt visa vilket rikt forskningsfält detta utgör. Här finns gott om utrymme för såväl breda översikter som detaljerade analyser av postkorporativ påverkan och de aktörer som involveras.

Käll-och litteraturförteckning

Litteratur

Bergqvist, Christina 1994. *Mäns makt och kvinnors intressen*. (Skrifter utgivna av den statsvetenskapliga föreningen i Uppsala, nr 121)

Beckerus/Edström 1988.

Christensen, Tom 1992. *Förvaltningskunnskap- förvaltningen i samfunnet*. (Oslo, TANO)

Dahl, Robert A 1982. *Dilemmas of Pluralist Democracy*. (New Haven:Yale university)

Elvander Nils 1988. *Den Svenska modellen. Löneförhandlingar och inkomstpolitik 1982-86*. (Stockholm: Allmänna förlaget)

Hancock.M, Donald1993. *Politics in Western Europe*. (Macmillan Press LTD London).

Hermansson, Jörgen 1993. *Politik som intressekamp*. Parlamentariskt beslutsfattande och organiserade intressen i Sverige (Stockholm: Norstedts juridik)

Hermansson, Jörgen; Svensson, Torsten; Öberg, Per-Ola 1995. *Politiska institutioner och strategiskt agerande*. Projektansökan.(Uppsala:Statsvetenskapliga institutionen)

Lane, Jan-Erik 1991. *The impact of new politics and the social Movements*.

Lewin, Leif 1992. *Samhället och de organiserade intressena*. (Stockholm:Norstedts juridik)

Lindmark, Bengt. Lindmark Sture 1984. *Handbok för påtryckare, så fungerar den politiska beslutsprocessen*. (Timbro, Stockholm).

LRF:s verksamhetsberättelse för 1994. (Stockholm maj 1995)

Micheletti, Michell 1991. *Understanding the swedish model. Corporatism at a crossroadss*. (Uppsats från boken : The impact of new politics and new social movements Lane, Jan Erik 1991)

Micheletti, Michell 1994. *Det civila samhället och staten, medborgarsammanslutningarnas roll i Svensk politik*. (CE Fritzes Stockholm).

Olson, Mancur 1965. *The Logic of Collective Action*. (Harvard : University Press)

Petersson, Olof. Söderlind, Donald 1993. *Förvaltningspolitik* (CE Fritzes AB Stockholm)

Petersson, Olof 1992. *Nordisk Politik*. (CE Fritzes AB Stockholm).

Petersson, Olof: *Hur styrs Sverige ?* 1994. (CE Fritzes AB Stockholm)

Petersson, Olof 1989. *Maktens nätverk*. (Stockholm: Carlssons bokförlag)

Petersson, Olof; Westholm, Anders; Blomberg, Göran 1989. *Medborgarnas makt*.(Stockholm: Carlssons Bokförlag)

Rothstein, Bo 1992. *Den korporativa staten. Intresseorganisationer och statsförvaltning i svensk politik* (Stockholm: Norstedts juridik)

Sannerstedt, Anders. Jerneck, Magnus 1994. *Den moderna demokratins problem*. (Studentlitteratur Lund). Innehållande uppsatser av bl.a. :Michell Micheletti).

Svensson, Torsten. Assarson, Jan 1995. *Att fråga och att svara*. En introduktion till statsvetenskaplig metod. (statsvetenskapliga institutionen Uppsala, stencil)

SAFs verksamhetsberättelse för 1994. (Stockholm april 1995).

Svallfors, Stefan 1989. *Vem älskar välfärdsstaten?*

Truman, David 1958. *The governmental process*. (Colombia university).

Vaverka, Joakim 1995. Särintressenas inflytande över den lagstiftande processen. (C-uppsats, statsvetenskapliga institutionen Uppsala).

Von Sydow, Björn. Wallin, Gunnar. Wittrock, Björn 1993. : *Politikens väsen, idéer och institutioner i den moderna staten*. (Tidens förlag).

Öberg, Per-Ola 1994. *Särintresse och allmänintresse. Korporatismens ansikten*. (Skrifter utgivna av Statsvetenskapliga föreningen i Uppsala nr. 122)

Offentligt tryck

SOU 1990:44. *Demokrati och makt i Sverige*. (Maktutredningens huvudrapport)

Tidskrifter

Bregnsbo Henning/Sidenius Nils Chr: 1995. *Lobbyisme i teoretisk belysning*. (Juridisk og økonomisk tidskrift nr. 3 1995: Köpenhamn).

Kevin B. Grier, Michael C. Munger & Brian E. Roberts 1994. *The Determinants of industry political activity, 1978-1986*. (American Political Science Review Vol 88)

Kitschelt, Herbert 1994. *Austrian and Swedish social democrats in crisis. Party strategy and organisation in corporatist regimes*. (B.J. Pol. S nr 23. 299-337. Cambridge university press)

Latham, Earl 1949. *Giantism and Basing-points: A political analysis* (Yale law journal, vol 58, no 3)

Olsen, Ole Jess 1991. *The Politics of Private business, Cooperative and public Enterprise in Denmark*. (Institute of Political science University of Aarhus Research report no.4/91 s.21-63)

Rokkan, Stein 1987. *Norway: Numerical Democracy and Corporate pluralism*. (Från Dahl, Robert: Political Oppositions in western democracies. Yale university press)

Romme, Hilmar 1995. *Miljölobbyisme og næringskorporatisme. Norske miljø-og næringsorganisasjoners politiske påvirkning* (Nordisk Administrativt Tidsskrift nr 3 1995)

Sidenius, Niels. Chr. 1994. *Partners forever? The state and Organized Business in the 1990s, some Danish Evidence*. (Supplementary paper for the panel RC 38.2, "Organized business and

the Demokratik state” at the IPSA XVI, World Congress, Berlin aug. 1994. Department of political Science Århus university)

Sidenius, Niels Chr 1991. *The Consequenses of the International Market on the Politikal Contacts and organasation of Danish Business Peak Associations*.2-13. (Institute of political Science, University of Aarhus 1991.)

Sunding, Janne 1995. *Från hög till duva*. (Grafia 11/95)

Intervjuer

Lars Erik Jilmstad. Chef för politisk påverkan , SAF
Paula Berou, Informationschef, LO
Hans Olof Ramberg. Direktör LRF kansliet.
Åsa Wikman Elliot. Informationschef LRF.
Jena Dervalics. Infomedarbetare, SAF informationsavdelning.

Tidningsartiklar

DN 10/10 1995.. ”Sverige måste bli bättre på lobbying”,. Hedström, Ingrid
SVD 26/1 1995. ” Påverkan på räls - utan stickspår”. Christiansen, Gerken Carina
DN debatt 12/9 1994. ”Gyllensten manipulerar”.Feldt, Kjell - Olof.
DN.12 /11 1994. ” Visst går det att påverka politiker” Hamne, Gunilla.
SVD 31/1 1990. ”Riksdagsmän skall inte låta sig bjuda”.Lundqvist, Lennart.
Expressen 10/6 1990. ” Expressen lurar läsarna”.Lederredaktionen Expressen.
Miljötidningen 6/90. ”Alla dessa lobbyister . Löthman, Thomas.”
DN 30/12 1990. ”Högerkrafterna till offensiv”. Ekdal, Åke
DN 30/12 ”Påtryckerproffs och amatörlobbare nya maktfaktorer .Jerkert, Björn.”.
DN 7/12 1995. ”Högfartsbana klar i detalj”. Johansson, Anders.
DN 26/10 1995. ”LO skärper tonen om arbetsrätt”,
DN 13/11 1995. ”Moderat lönebildning nödvändig för att klara krisen”.
DN 27/4 1995. ”SIFO- mättning”: 65% av befolkningen mot avveckling av kärnkraften.
DN 10/10 1995. ”Sverige måste bli bättre på lobbying”. Ingrid Hedström om. Richard Hill.
DN 3/3 1993.”Lobbying eller?”
DN 27/11 1995.”En konstitutionell återställare”, Göran Eriksson
SAF-tidningen nr 34 1995, 5.
Månadens affärer 3/1996. *Nu kommer lobbyisterna* Pettersson, BO.

Övriga källor

Föreläsningar lobbykonferensen 22-23/11 1995:

Peter Eghart. VD Stockholms Handelskammare.
Björn Tygård. Informationsrådgivare Gullers Group.
Guy Ehrling, VD Railforum.
Bengt Lindmark, VD ISAK information och samhällskontakt AB.
Lennart Nordfors: Burson - Marställer.
Jan Bergqvist: Ordförande i finansutskottet.
Olof Nordling: Generel Manager, Telia Bryssel.
Claes Forsgren: Informationskonsult CAFAB

Radio-TV

” Striptease”. 10/2 1996.(” Om utbildningsnivån hos våra riksdagsledamöter”.)
Rapport 9/4 1996. (Om Metalls protestinsamling mot tjänstebilskattehöjningen).
Rapport 23/3 1996. (LRF:s ordförande talar här mot en avveckling av de svenska kärnkraftverken).
Rapport extra 15/4 1996.(Diskussion i samband med budgetöverläggningarna våren 1996.
Kvällsmagasinet, Radioprogram 27/12 1995.(Om myndigheters interna lobbying mot varandra).

Databaser

Information Rosenbad: Information Rosenbad publiceras av statsrådsberedningen och innehåller tal, artiklar samt pressmeddelanden från statsrådsberedningen och statsministern.

Infobas Oslo universitet: Pågående forskning.

Århus universitet (DK) : Forskning som pågår, og de seneste publikationer.

PISA-projektets rapporter

1. Ekman, Marie 1995. *Arbetslivsfonden - en modern förvaltningsform. En jämförelse mellan Stockholm och Uppsala län. (ALF)*
2. Vaverka, Joakim 1995. *Särintressenas inflytande över den lagstiftande processen. En jämförande studie av lobbying i den amerikanska kongressen och ett svenskt riksdagsutskott. (KFB)*
3. Lautmann, Johan 1996. *Arbetslivsfonden: En kaderförvaltning? En studie av organisations- och förvaltningsstyrningen av Arbetslivsfonden. (ALF)*
4. Nyqvist, Charlotta 1996. *Organisationernas inflytande efter avkorporatiseringen.*
5. Hansson, Rikard 1996. *Inlandsbanan. Från försvar till turism på 100 år. (KFB)*
6. Tidestav, Kristina 1996. *Har tjänstemännen för stor makt i målstyrda myndigheter? En studie av brukarnas upplevelser och åsikter om Arbetslivsfonden. (ALF)*
7. Berg, Per-Åke 1996. *Arbetslivsfonden. Resultatet av ett politiskt spel. (ALF)*
8. Bosarfve, Sven 1996. *Byråkratins växt. Fallet Arbetslivsfonden. (ALF)*
9. Johansson, Ursula 1996. *Kön och makt i statsförvaltningen. En jämförelse mellan Arbetslivsfonden i fyra län. (ALF)*
10. Duit, Andreas 1996. *Makten och profeterna. Om partier och opinionsundersökningar.*
11. Wockelberg, Helena 1996. *Verksledningsdebatten. En analys av partiers och intresseorganisationers förvaltningspolitiska idéer.*
12. Vaverka, Joakim 1996. *Demokrati i förändring. En studie av lobbying mot kommunikations-, arbetsmarknads- och jordbrukssektorerna i Sverige. (KFB)*
13. Marcusson, Katja 1996. *Att uppvakta statsråd. (KFB)*
14. Oskarsson, Sven 1997. *Påverka och påverkas. 1994 års reformering av arbetslöshetsförsäkringen.*
15. Book, Cecilia 1997. *Kuppmakare och ideologiskt skifte? Om processen när socialdemokraterna upphävde valutaregleringen.*
16. Tidestav, Kristina 1997. *Förvaltningsstyrelser - En arena för makt- och intressekamp? En studie av vägverkets förvaltningsstyrelse. (KFB)*
17. Öberg, PerOla 1997. *Medborgarnas inflytande och särintressenas makt. Korporatism och lobbying i statsförvaltningen. Rapport till förvaltningspolitiska kommissionen.*

PISA-projektets rapporter

18. Bergström, Jonas 1997. *Korporatismens död. Svenska Arbetsgivareföreningens avhopp från ämbetsverkens styrelser.*
19. Berg, Hans 1997. *Massmedia - folkföreträdare på frammarsch?*
20. Arnberg, Erik 1997. *Avkorporatiseringen, arbetsmarknadsmyndigheterna och arbetsgivarna. En studie av avkorporatiseringens effekter på Malmöhus länsarbetsnämnd 1993-95.*
21. Fogelberg, Petra 1997. *Trafikinformation som informationstrafik. (KFB)*
22. Berg, Per-Åke 1997. *Arbetslivsfondens organisation. Noggrant övervägande eller slump? (ALF)*
23. Hylander, Johannes 1997. *Påverkansförsök mot förvaltningen. En studie av Vägverkets arbetsplaner. (KFB)*
24. Karlsson, Karin 1997. *Olaglig kamp för djurens befrielse. Hur veganer försvarar användandet av olagliga metoder.*
25. Bjerstedt, Staffan 1997. *Särintressen i statliga verksstyrelser.*
26. Oskarsson, Sven 1997. *Frihet, Jämlikhet, Effektivitet. Debatten om lagen om anställningsskydd.*
27. Persson, Thomas 1997. *När socialdemokratin avvecklade det statliga bankägandet. En maktstudie om regeringens agerande vid beslutet att sälja Nordbanken.*
28. Olofsdotter, Sofia 1998. *Välfärdssystem i förändring. En studie av den svenska socialdemokratins syn på pensionsfrågan 1959 & 1994.*
29. Ullén, Lars 1998. *Civil olydnad. En kartläggning av civila olydnadsaktioner i Sverige 1990-1996.*
30. Danielsson, Marianne 1998. *Avregleringspolitiken – exemplet taxi. (KFB)*
31. Hååg, Karin 1998. *Dennisöverenskommelsen i pressen – en studie om opinionsbildning genom media och hur media medierar. (KFB)*
32. Sandström, Åsa 1998. *Direkta aktioner. En studie av direkta aktioner i vägbyggnadskonflikter, 1987-1997. (KFB)*
33. Berg, Per-Åke 1998. *Arbetslivsfonden avvecklas. Debatten om när Arbetslivsfonden avvecklades och besluten om att dra in 5 miljarder kronor från fonden. (ALF)*

PISA-projektets rapporter

34. Lundgaard, Mads 1998. *Påverkan av politiska beslut. Intresseorganisationer som lobbyister. En jämförande studie av LO, LRF och SAF.*
35. Ekstam, Mattias 1998. *Den intresserade staten. Regeringens kontakter med remissinstanserna i kultur- och mediafrågor, före och efter kulturdepartementets inrättande.*
36. Fornstedt, Anna 1998. *Tar lobbyisterna över? En studie av lobbying riktad mot Trafikutskottet i Sveriges Riksdag. (KFB)*
37. Morén, Kristoffer 1998. *Från Keynes till normpolitik. Om socialdemokratin, LO och den ekonomiska politikens förändring 1990.*
38. Wahlgren, Anna 1998. *DN Debatt och Brännpunkt. En studie i vad debattforumen i Dagens Nyheter respektive Svenska Dagbladet betyder för samhällsdebatten.*
39. Holm, Stefan 1998. *Avkorporatisering? En empirisk undersökning rörande särintressen i statliga kommittéer.*
40. Lundin, Henrik 1998. *Demokrati i förändring. En ny form av intresserepresentation växer fram.*
41. Björnemo, Anna 1998. *Myndigheter & massmedia. En fallstudie av Arbetsmarknadsstyrelsen.*
42. Andersson, Hanna 1998. *EUs strukturfonder och svensk korporatism. En studie av de regionala kommittéerna för Mål 3.*
43. Åkerblom, Elisabet 1998. *SACO som särintresse och allmänintresse. Organisationens påverkan på arbetsmarknadspolitikområdet.*

